

Міжнародний інститут освіти, культури і зв'язків з діаспорою
Національний університет «Львівська політехніка»
Львівська міська рада:
Управління освіти департаменту гуманітарної політики
Управління культури департаменту гуманітарної політики

Міжнародна науково-практична конференція
«ЛЬВІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СВІТІ»

з нагоди Міжнародного дня рідної мови

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

21-22 лютого 2011 року, м. Львів, Україна

ББК Ш 141. 14-313я73

Українська мова як іноземна : збірник матеріалів I Міжнародної наукової конференції «Львів для української мови у світі». – Львів, 2011. – Вип. 1. – Режим доступу :

Редакційна колегія:

Ірина Ключковська, канд. пед. наук, доц. (відповідальний редактор)

Олеся Палінська, канд. філол. наук, наук. співр. (редактор)

Оксана Туркевич, мол. наук. співр. (редактор)

У збірнику вміщено наукові статті, що стосуються різних аспектів функціонування і викладання української мови як іноземної. Розглянуто особливості діяльності українознавчих центрів за кордоном, спеціальних кафедр, а також інших осередків (Літніх шкіл, мовних курсів) в Україні.

ББК Ш 141. 14-313я73

За достовірність фактів, власних імен, посилань на літературні джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій

© Міжнародний інститут освіти,
культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету
«Львівська політехніка», 2011

ЛЬВІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СВІТІ

ЮРІЙ БОБАЛО (Львів, Україна)

*Доктор технічних наук, професор,
ректор Національного університету «Львівська політехніка»*

*Шановні учасники та організатори Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди Міжнародного Дня рідної мови «Львів для української мови у світі»!
Сердечно вітаю Вас в одному із найдавніших технічних університетів України.*

Незважаючи на те, що наш вищий навчальний заклад має технічне спрямування, він є своєрідним центром культурно-освітнього, мистецького життя, він безперервно зберігає і плекає духовне життя, творить національну науку і культуру.

Проведення конференцій, присвячених мовним питанням, вже стало традицією нашого університету. Починаючи із 1992 року Львівська політехніка збирає мовознавців для обговорення актуальних проблем української термінології, і вже було проведено одинадцять міжнародних наукових конференцій «СловоСвіт», присвячених цьому питанню.

Мовні питання були предметом дискусій на різних заходах, зокрема на трьох Міжнародних конгресах «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті», в яких взяло участь понад 1000 учасників із 28 країн світу.

19 лютого 2010 р. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» у рамках проекту «Відкриймо для України українську діаспору» презентував фотовиставку «Вивіски у Львові: відмова від рідного» фотомитця із Чикаго Роксолани Тим'як-Лончини, у межах презентації було організовано Круглий стіл на тему «Рідна мова на львівських вулицях», що вкотре засвідчило інтерес нашого університету до питань функціонування української мови.

Мови єднають людей. Українська мова як іноземна єднає всіх, хто хоче пізнати Україну, та гідно представляє нашу державу у світовому просторі.

Ще раз щиро вітаю із початком конференції, бажаю творчого натхнення, наукових здобутків, великих успіхів, плідних дискусій, цікавих виступів та обговорень!

МИКОЛА БІРЮК (Воронеж, Росія)*Доктор фізико-математичних наук, професор,
Воронезький державний університет***НАДІЯ КРИВЦОВА (Воронеж, Росія)***Викладач англійської мови МОЗ СЗШ №30***ВОРОНЕЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Український народ розсіяний по білому світу, приблизно половина чисельності народу материкової країни проживає поза її кордонами. Чи зберігається мова, національна ідентичність таких українців? Буває по-різному. Після здобуття незалежності України широкого вжитку набуло поняття «українська діаспора». Оскільки раніше воно не вживалося, потрібно дати чітке означення цього терміну. З цього приводу були у нас на Воронежчині непорозуміння. В останній час в районному місті Розсоші щорічно (за деякими винятками) відбувалися чудові українські свята – Фестивалі слобожанської культури. Представники Воронезького українського товариства «Перевесло» брали участь у цих фестивалях, виступали з привітаннями, художніми номерами, були членами журі для визначення призерів. Одного разу наш оратор виступив з вітальним словом на цьому фестивалі і зазначив, що у воронезькій українській діаспорі підтримується дух українства. Репліка була така: «Ми не діаспора, а господарі на своїй землі». І дійсно, південні райони Воронезької області (їх приблизно третина) були освоєні українськими козаками в часи Богдана Хмельницького. Ось тут і виникає питання, діаспора це чи не діаспора. Тут народ, значна частина якого є українці, проживає компактно на своїй землі. Крім того, багато українців мешкає розсіяно в області, значна частина їх є випускниками українських вузів та їх нащадками. Мабуть, оце і є діаспора. У нас іще популярна така назва: «частковий українець» або «хохол». Межа між українцем і росіянином тут дуже розмита.

У всякому разі, за нашими оцінками, чисельність українського населення області разів у п'ять більша від офіційних даних. На наших теренах близькість російського і українського етносу виконує негативну роль, менший етнос поглинається більшим.

На побутовому рівні в південних районах функціонує українська мова у вузькому варіанті. Нам здається, що це рідкісний феномен, бо українського письма тут немає. Вміння говорити по-українськи успадковується в сім'ях протягом століть, а з умінням читати справа набагато гірша, читати на цій території по-українськи не вміє майже ніхто. Це й не дивно, бо склалися такі історичні умови. В такий спосіб і вузький варіант воронезької української мови все більше і більше віддаляється від літературної української мови (київсько-полтавський діалект).

У мовному відношенні Воронезька область має свою особливість. Традиційно у Воронезькому державному університеті на кафедрі слов'янської філології викладають українську мову протягом понад 60-ти років. Це було введено славної пам'яті професором Валентиною Іванівною Собінніковою (1906-1998), і зараз підтримується її ученицею доцентом Марією Тихонівною Авдеевою за сприяння завідуючого кафедрою Ковальова

Геннадія Пилиповича. Але біда в тому, що студентів, які бажають вивчати українську мову, небагато. В середовищі студентів побутує такий погляд, що у вивченні української мови немає особливої романтики. Інша справа – польська чи болгарська мова. Чомусь така думка опанувала їхніми головами, це – результат попереднього державного виховання.

При викладанні української мови для наших студентів постає досить складна проблема – важко навчити їх правильно говорити по-українськи. Для російськомовної особи українська вимова дуже непроста. Наприклад, щоб правильно вимовити слово «Запоріжжя», треба тиждень тренуватися. Ці складнощі викликані тим фактом, що у нас немає україномовного середовища. Треба, щоб студенти постійно чули українську розмову навколо себе. До речі, студенти походженням з південних районів Воронежської області не мають проблем з українською вимовою.

Як бачимо, справу поширення української мови у Воронежській області не можна вважати нормальною. Було б зовсім природно ввести викладання української мови у школах південних районів. Там люди говорять по-українськи, треба навчити їх читати українські тексти. Недавно В. В. Путін по телебаченню виступив з такою пропозицією: «Ввести викладання фінської мови у школах Санкт-Петербурга». Таким чином проявляється лояльність до сусідньої держави. А чи не можна так само вчинити стосовно Воронежської області? На жаль, ми не знаємо, чи є якісь міжнародні угоди, документи з цього приводу, щоб на них можна було посперечатися. Інакше це просто суперечить здоровому глузду, адміністрація області не реагує.

Зараз кафедра слов'янської філології ВДУ втілює в життя неординарний захід – друкує словник українських діалектів Воронежської області у двох томах, уже вийшов друком перший том.

Маємо досвід викладання української мови на факультативних засадах у воронезькій школі № 30. Українську мову викладає вчителька англійської мови цієї школи Кривцова Надія Миколаївна. Вона походженням з Житомирської області, в часи її навчання у Житомирському інституті іноземних мов на перших двох курсах всі предмети викладалися українською мовою. Дирекція школи підтримує цей захід.

Як бачимо, дещо робиться в напрямі поширення української мови на Воронежщині, тільки, на жаль, результати набагато менш, ніж нам хотілося б. Причина лежить на поверхні: не можна побутовими методами отримувати значні результати у державній справі.

Сучасне життя якесь дивне, тут панує грошовий фетишизм, тобто все робиться за гроші, такого раніше не було. Деякі люди, не дуже напружуючись, одержують астрономічні суми і стають олігархами. Інші за свою важку і дуже потрібну працю одержують смішну зарплату (вчителі, викладачі вузів, працівники культури). Громадська діяльність сходиться з арени. Таких громадських організацій, як «Перевесло», лишилося небагато. Багато злочинів, у тому числі найтяжчих, здійснюються на грошовій основі.

Ми б хотіли, щоб наша праця, спрямована на розвиток і підтримку української культури у Воронежської області, знаходила розуміння і сприятливе відношення з боку суспільства. Ми не повинні відчувати себе ізольованими і від Росії, і від України.

На адресу одного з авторів зі Львова надіслали дуже цікаві для нашого краю збірники. [1-3]. Наскільки ми розуміємо, вони були видані мізерними тиражами, і все ж таки

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою знайшов можливість виділити такі збірники для нас. Це дало можливість нам порівняти відношення до національного питання в Росії і в Україні. У Росії стан справ такий, що національного питання не існує зовсім. Ніяких наукових розвідок не робиться. Правда, інколи появляються в пресі досить цікаві журналістські розслідування. Це, звичайно, добре, але не достатньо. Крім безпосередніх спостережень, потрібні наукові роботи, які спираються на досвід державно-історичного рівня. Ставлення до націоналістів тут негативне. Вважається, що націоналіст знаходиться на одному щаблі з нацистом, фашистом, ксенофобом. Так людей виховала система.

В Україні, навпаки, зовсім інші погляди. Націоналіст – поважна людина, патріот. Перш за все він піклується про розвиток української культури, української мови. В збірниках [1-3] знаходимо наукові роботи на різноманітні теми різних авторів, від студента до академіка. У будь-якій роботі згадуються і пояснюються поняття «національна ідея», «національні інтереси». Багато місця відведено українській мові, національній освіті. На жаль, у нашому краї такі збірники мало хто може читати, але ж, якщо вислати один примірник надійному адресату, то в наших умовах це дуже важливо і корисно.

Висновок. Ми, представники воронезької діаспори, відчуваємо з боку України якесь охолодження в порівнянні з тим, що було раніше. Можливо, це пояснюється тим, що ми не отримали вагомих результатів. Але ж ми працюємо у дуже несприятливих умовах. Наші результати належать більше до духовної сфери, ми звертаємо увагу людей на український етнос, намагаємося підвищити національну свідомість.

Східна українська діаспора складна, її треба вивчати. На прикордонну східну українську діаспору треба звертати особливу увагу. Місцеві владні структури вважають, що прикордонні етнічні українські території можуть захотіти від'єднатися від Росії і приєднатися до України. У такому разі треба українців перевиховати на росіян. Так думає місцева адміністрація, а також керівники інших офіційних установ, у тому числі і преси.

1. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Випуск 8, – Львів: Національна академія наук України, 2001.
2. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Випуск 10, – Львів: Національна академія наук України, 2002.
3. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Випуск 11, – Львів: Національна академія наук України, 2002.

МАЙРАМ ЕСТЕБЕСОВА (Бішкек, Киргизстан)

*Старший викладач,
Бішкекський гуманітарний університет імені Кусеїна Карасаєва*

**СТРУКТУРА Й ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ПОСІБНИКА
«ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»
(ДЛЯ ТИХ, ХТО ВИВЧАЄ УКРАЇНСЬКУ МОВУ ЯК ІНОЗЕМНУ)**

Українська мова – одна з найдавніших і багатих мов світу. Це мова корінного населення України, народу з древньою й самобутньою культурою, оригінальним фольклором, різноманітною й цікавою літературою. Інтерес до вивчення української мови в Киргизькій Республіці зумовлений наступними факторами:

1. Після розпаду СРСР Киргизстан і Україна одними з перших серед колишніх республік Радянського Союзу визнали незалежність один одного. 19 вересня 1992 року були встановлені дипломатичні відносини між обома країнами. У березні 1993 року в Києві було відкрите Посольство Киргизької Республіки. У серпні 2000 року в місті Бішкек почало роботу дипломатичне представництво України. Відсутність політичних розбіжностей, близькість підходів і позицій двох держав з багатьох питань міжнародного життя стали гарною основою для розвитку конструктивного киргизько-українського політичного діалогу на різних рівнях. Відносини двох держав характеризуються надійністю, передбачуваністю. Про це свідчить клімат довіри і взаєморозуміння між Україною й Киргизькою Республікою. Базові принципи співробітництва в політичній, економічній, освітній, соціальній та інших сферах закладені в Договорі про дружбу й співробітництво між двома державами від 1996 року, у якому проголошується обопільне зобов'язання Сторін будувати свої відносини, керуючись принципами рівноправності, взаємоповаги й партнерства.
2. Сучасний рівень політичного взаєморозуміння й показники торгово-економічного співробітництва сприяли організації прямих контактів між суб'єктами господарювання, розширенню міжрегіональних контактів, зміцненню зв'язків між столицями держав – Бішкеком і Києвом. Активно розвивається гуманітарне співробітництво. Збільшуються освітні й культурні обміни, міжвузівські зв'язки. Щороку Україна виділяє 15 бюджетних місць у вищих навчальних закладах для випускників-киргизстанців.

У зв'язку з тим, що державною мовою України є українська, останнім часом з'явилася необхідність її вивчення для встановлення й підтримки партнерських відносин, співробітництва у сфері освіти, інформації, дослідження української культури і традицій.

У Киргизькій Республіці були відкриті українські класи й освітні центри з вивчення української мови як іноземної. У 2002 році в Бішкекському гуманітарному університеті був відкритий Центр вивчення української мови та культури за підтримки Посольства України в КР. Тут можна знайти відповіді на багато питань. Своєрідність Центру полягає в тому, що його база дозволяє увійти у світ України, зіткнутися з її своєрідною культурою, одержати

інформацію про те, як розвивається Україна сьогодні. Напрямами діяльності Центру є: проведення наукових конференцій і семінарів з актуальних питань мовознавства й культури, історії й сучасності України, організація і проведення курсів з вивчення української мови, перекладацька діяльність, проведення заходів, пов'язаних зі знаменними датами. Це ознайомлення студентів з пам'ятками української історії й культури, з традиціями й сучасним життям України, інформаційна діяльність, розширення зв'язків і кооперації з провідними вузами України, організація стажувань викладачів і студентів, популяризація української культури в республіці [5, с. 49].

У 2004 році в БГУ при Центрі вивчення української мови та культури були відкриті курси української мови. У 2004-2005 навчальному році на курсах навчалися 12 студентів, У 2005-2006 році бажаючих вивчати українську мову додалося – 16 осіб. Після закінчення курсів студенти одержали сертифікати, деякі із них побували на мовному стажуванні в Україні.

З 2006 навчального року студенти факультету слов'янознавства одержали можливість вивчати українську мову як другу іноземну. Це студенти таких напрямків, як «Лінгвістика», «Регіоназнавство», «Філологія» (російська). Основна мета навчання української мови як другої іноземної – комунікативна: необхідно навчити студентів спілкуватися українською мовою в усній і письмовій формах, опанувати норми українського мовного етикету, читати й розуміти цією мовою художню, науково-популярну й суспільно-політичну літературу.

У цей час назріла необхідність у навчально-методичному забезпеченні викладання української мови. Тому ми зробили спробу вирішити цю проблему, створивши навчальний посібник з української мови як іноземної.

Навчальний посібник «Практикум з української мови» призначений для студентів, що вивчають українську мову.

Зміст практикуму, його структура має за мету формування у студентів навичок міжкультурної комунікації в мовній і діяльнісній формах з урахуванням стереотипів мислення й поведінки в культурах рідної й досліджуваної мов, а також розвиток загальної, комунікативної й професійної компетенції тих, кого навчають.

Навчальний посібник орієнтований на вивчення культури українськомовного усного й письмового спілкування на основі розвитку загальної лінгвістичної й міжкультурної компетенції, що разом з іншими дисциплінами сприяє формуванню професійних навичок студентів.

У зв'язку з цим навчальний посібник із практичного курсу української мови покликаний вирішувати завдання:

- формування загальнонавчальних умінь, що вдосконалюють пізнавальну й комунікативну діяльність;
- розвиток у тих, кого навчають, здатностей до комунікативної й соціальної взаємодії;
- навчання певних когнітивних прийомів, що дозволяють вивчати мовні явища слов'янських мов.

Практикум містить фонетичний і граматичний матеріал, вправи для закріплення граматичного матеріалу, різні тексти, лексику для запам'ятовування. У посібнику є розділ

«Культура мови», що містить найбільш уживані українські слова й вислови, за допомогою яких можна вести нескладну розмову, засвоїти ряд питань, відповідей на них, застосовуваних для побутового спілкування. Граматика української мови, що представлена у практикумі, знайомить студентів із трьома основними розділами: фонетикою, орфографією й морфологією.

Практикум складається з 32 тематичних розділів. Основним елементом кожного уроку є граматична тема, навколо якої групується мовний матеріал, вправи й завдання.

Структура «Практикуму з української мови» така: у першу чергу представлений теоретичний матеріал, де студенти знайомляться з літературними нормами (орфографічними, лексичними, граматичними) української мови. За ними ідуть тренувальні вправи в усній і письмовій формах. Кожний теоретичний матеріал – це одне заняття.

Структура кожного заняття включає наступні блоки завдань:

1. Вправи й завдання для закріплення граматичного матеріалу.
2. Культура мови.
3. Робота з художнім текстом.
4. Слова для запам'ятовування.

У вправах та текстах використаний здебільшого матеріал з української усної народної творчості, тобто прислів'я й приказки, скоромовки, казки, легенди, а також наведено висловлення знаменитих людей світу (Езоп, Конфуцій, Чернишевський, Ейнштейн, Демокріт, Платон, Р. Стівенсон та ін.), уривки з творів відомих українських письменників, таких як Т. Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Остап Вишня та інші.

У розділі «Культура мови» студенти можуть ознайомитися з різними словами й мовними зразками, опанувати побутову й суспільну лексику, необхідну при відвідуванні культурних, наукових, господарських установ і організацій. Ці слова служать назвами різноманітних явищ і об'єктів природи, понять часу, кольору, смаку, предметів побуту, дій, процесів, частин тіла, почуттів людини і її психологічного стану, широковідомих понять культури, мистецтва та інші. У ньому є такі мовні теми, як вітання, прощання; прохання й можливі відповіді; подяка й можливі відповіді; привітання, побажання; час; погода та інші. У розділі «Культура мови» дається матеріал для розвитку діалогічної й монологічної мови, які мають комунікативну спрямованість: питання, відповіді, повідомлення; наведені зразки діалогічної мови. Тематика діалогів і повідомлень різноманітна: це «Знайомство», «Моя родина», «Моя квартира», «Котра година?», «Погода», «На пошті» та інші. Потім студентам подано завдання, в яких студентам треба скласти діалог на певну тему, що сприяє розвитку діалогічної мови. Також є ряд завдань написати есе на ту або іншу тему.

Розділ «Культура мови» містить завдання на мовну характеристику видів дискурсу із застосуванням основних мовних форм висловлення (оповідання, опис, міркування, монолог, діалог). Тексти, зібрані в посібнику, спрямовані на використання лінгвістичних знань у комунікативній, перекладацькій, професійній діяльності. Також вони спрямовані не тільки на відпрацювання вимови слів, читання, але й на розвиток усної монологічної мови. Після читання кожного тексту студенти повинні не тільки перекласти текст із української мови на російську або з російської на українську, але й переказати. Студенти

також можуть поділитися своєю думкою щодо змісту текстів, погодитися з автором або заперечити. Все це буде сприяти розвитку діалогічної мови.

Як приклад розглянемо одне заняття.

Занятие 8. Грамматика. Имя существительное как часть речи в украинском языке

Грамматика – это раздел науки о языке, который изучает строение языка и сочетание слов в предложении.

Грамматика состоит из двух разделов:

1. Морфология – раздел грамматики, изучающий грамматическую природу слова (значение, грамматические и лексико-грамматические категории).
  2. Синтаксис – раздел грамматики, изучающий сочетание слов в предложении и тексте.
- В украинском языке 10 частей речи:

1. К **самостоятельным (повнозначным)** [имеют значение, выступают членами предложения, отвечают на вопросы] относятся:

- а) іменник – имя существительное;
- б) прикметник – имя прилагательное;
- в) числівник – имя числительное;
- г) займенник – местоимение;
- д) дієслово – глагол;
- е) прислівник – наречие

Все самостоятельные части речи, кроме наречия, как и в русском языке, изменяются.

2. К **служебным (неповнозначным)** относятся:

- а) сполучник – союз;
- б) прийменник – предлог;
- в) частка – частица.

3. Вигук – междометие (не изменяется).

Имя существительное – это часть речи, которая объединяет слова с предметным значением, выраженным в грамматических категориях падежа и числа, и в формах конкретного грамматического рода.

Грамматические категории имени существительного:

1. Рід, відміна – род, склонение
2. Число (однина, множина) – число (ед., мн.)
3. Відмінок – (падеж):

Називний – именительный
 Родовий – родительный
 Давальний – дательный
 Знахідний – винительный
 Орудний – творительный
 Місцевий – предложный
 Кличний – звательный

Лексико-грамматические категории имени существительного:

4. Істоти/неістоти – одушевленние/неодушевленные
5. Власні/загальні – собственные/нарицательные
6. Конкретні/абстрактні – конкретные/абстрактные
7. З матеріально-речовинним значенням – вещественные

Упражнения

1. Найдите в предложениях имена существительные и определите их лексико-грамматические категории.

1. То не козак, що отаманом не думає бути. 2. Кожна голова свій розум має. 3. Вдача гаряча, а розум миші з'їли. 4. Без охоти нема роботи. 5. На чужий коровай рот не розкривай.

2. Прочитайте и запомните

Назви днів тижня (Названия дней недели)

Понеділок – понедельник	П'ятниця – пятница
Вівторок – вторник	Субота – суббота
Середа – среда	Неділя – воскресенье
Четвер – четверг	

Пори року (Времена года)

Зима – зима, взимку – зимой
Весна – весна, навесні – весной
Літо – лето, влітку – летом
Осінь – осень, восени – осенью

Назви місяців (Названия месяцев)

Січень – январь	Липень – июль
Лютий – февраль	Серпень – август
Березень – март	Вересень – сентябрь
Квітень – апрель	Жовтень – октябрь
Травень – май	Листопад – ноябрь
Червень – июнь	Грудень – декабрь

3. Прочитайте. Вивчіть стихотворення наизусть.*Від зими до зими*

Січень січе,
Лютий лютує
Березень плаче,
Квітень квітує.
Травень під ноги
Стеле травицю.
Червень складає
Сіно в копиці.
Липень медовий
Бджілок чарує.

Серпень чудовий
Булки дарує.
Вересень трусить
Груші в садочку.
Жовтень гаптує
Клену сорочку.
Йде листопад,
Застеля килими.
Грудень надходить –
Початок зими.

(Ф. Петров)

4. Прочитайте текст. Переведіть на російський мову.**Чотири бажання**

Була зима. Дмитрик досхочу накатався на санчатах і на ковзанах, прибіг додому рожевий, веселий і каже батькові:

- Ой, як же весело взимку! Я хотів би, щоб завжди була зима.
- Запиши своє бажання в кишенькову книжку, – сказав батько.

Дмитрик записав.

Прийшла весна. Дмитрик досхочу набігався за барвистими метеликами в зеленому лузі, нарвав квітів, прибіг до батька й говорить:

- Яка прекрасна весна! Я хотів би, щоб завжди була весна!

Батько знов витяг книжку і наказав Дмитрикові записати своє бажання.

Настало літо. Дмитрик з батьком пішли на сіножать. Весь довгий час розважався хлопчик: ловив рибу, збирав ягоди, перекидався в запашному сіні, а ввечері сказав батькові:

- Я хотів би, щоб літу й кінця не було!

І це Дмитрикове бажання було записане в ту ж книжечку.

Настала осінь. У садку збирали фрукти – рожеві яблука і жовті груші. Дмитрик сказав батькові:

- Осінь – найкраща пора року!

Батько розкрив свою записну книжку й показав Дмитрикові, що він те саме казав і про весну, і про зиму, і про літо. (К. Ушинський).

Напишите о своем любимом времени года, используя слова и выражения из текста.

Слова для запоминания

Розділ – раздел

Вивчати – изучать

Значення – значение

Будова – строение

Сполучення – сочетание

Самостійний – самостоятельный

Повнозначний – полнозначный

Мають – имеют

Відповідати – отвечать

Питання – вопрос

Відносяться, належать – относятся

Частина мови – часть речи

Об'єднує – объединяет

Розум – ум

Кожний – каждый

Квітнути – цвести

Складати – складывать, сложить

Копиця – копна

Чарувати – очаровывать, пленять,

Чудовий – чудесный

Дарувати – дарить

Трусити – трясти

Гаптувати – шить, вышивать золотом, серебром

Килими – ковры

Бажання – желание

Досхочу – вдоволь, вволю

Ковзани – коньки

Завжди – всегда

Кишеньковий – карманный

Запитати – спросить

Барвистий – разноцветный

Метелик – бабочка

Наказав – приказал

Сіножать – сенокос

Довгий – длинный

Розважатися – развлекаться

Перекидатися – кувыряться

Запашний – душистый

Найкращий – лучший

На завершення хотілося б сказати, що цей посібник – це тільки частина навчально-методичного комплексу. У розробці тестовий матеріал, хрестоматія. У планах – створення посібника для поглибленого вивчення української мови як іноземної.

1. Степаненко М. І. Українське рідне слово. – Полтава, 2003.
2. Эстебесова М. З. Практикум по украинскому языку. – Бишкек, 2010.
3. Русский язык в Кыргызстане. – Материалы международной научной конференции. – Бишкек, 2003.
4. Русский язык в современном полиэтническом пространстве Кыргызстана: состояние, проблемы, перспективы. – Материалы межвузовского научного семинара, посвященного 105-летию со дня рождения С. И. Ожегова. – Бишкек, 2006.
5. Этнический мир. – Информационно-аналитический бюллетень. – Бишкек, август 2004.

ВІКТОР КРЕВС (Львів, Україна)

*Кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ДАНУТА МАЗУРИК (Львів, Україна)

*Кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

МАРУСЯ ПЕТРИШИН (Едмонтон, Канада)

*Директор Методичного центру української мови Канадського інституту
українознавчих студій, Альбертський університет*

НАТАЛІЯ ЦІСАР (Львів, Україна)

*Кандидат філологічних наук, старший викладач
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ВІТАЛІЙ ШИЯН (Едмонтон, Канада)

*Доктор філософії, Методичний центр української мови Канадського інституту
українознавчих студій, Альбертський університет*

**ІСПИТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В КОНТЕКСТІ СПІВПРАЦІ
ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ**

Міжкультурна комунікація активізує створення навчальних ресурсів з УМІ для студентів-іноземців в Україні з одного боку, з іншого – є інструментом збереження ідентичності для студентів українського походження, які проживають за межами України, та стимулом до вивчення української мови представниками інших етнічних спільнот.

Підготовче відділення для іноземних громадян Львівського національного університету імені Івана Франка почало освітню діяльність із середини 70-их років. Результатом активної роботи викладачів відділення стало те, що саме тут вперше в незалежній Україні перейшли на викладання української мови як іноземної, запровадили тестову перевірку знань, на базі відділення був створений перший в незалежній Україні підручник з УМІ для підготовчих відділень [1, див. також 11], укладена перша програма з УМІ, яка затверджена Міністерством освіти і науки та діє дотепер [4, 5].

Географія української мови з різних причин поширилася й на території за кордонами України, особливо в місцях компактного проживання людей українського походження. Від 90-х років ХХ ст. зацікавленість українською мовою у світі зростає і поза межами етнічних спільнот. Цьому найбільше сприяють такі фактори:

- інтеграція України в міжнародний культурний та інформаційний простір
- відкритість українського суспільства
- можливість українських громадян вільно подорожувати і приймати гостей з-за кордону
- участь представників від України в міжнародних мистецьких конкурсах, фестивалях, спортивних турнірах
- збільшення кількості туристів та фахівців з-за кордону
- **діяльність українських освітніх інституцій за кордоном, зокрема в країнах із**

чисельною українською діаспорою (наприклад, Канада – третя країна у світі за числом етнічних українців (після України та Російської Федерації)).

Тому одним із етапів роботи відділення стала співпраця з Міністерством освіти провінції Альберта в Канаді та з Методичним Центром Української мови при Канадському інституті українознавчих студій університету Альберти. Результатом співробітництва є проведення іспиту-тестування з УМІ серед випускників шкіл із двомовним (англо-українським) навчанням провінції Альберта, яке триває з 2006 року до сьогодні. З ініціативи МЦУМ КІУСу та Управління народних шкіл провінції Альберти разом з ЛНУ ім. Івана Франка у березні-травні 2006 року вперше проведено тестування з української мови в школах з двомовним (англо-українським) навчанням провінції Альберти. Для цього оцінювання було використано розроблений в ЛНУ ім. Івана Франка вступний екзаме́н з української мови для іноземних громадян, які бажають навчатися у ВНЗ України. Іспит складено відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [2], і він засвідчує, за умови не менш як 80 % результату, сертифікаційний рівень знань з української мови, який відповідає рівневі B1 у загальноєвропейській класифікації.

Виділення та опис рівнів володіння українською мовою як іноземною здійснений в ЛНУ імені Івана Франка і став основою проекту Національного освітнього стандарту з УМІ.

Освітній стандарт, розроблений в ЛНУ ім. Івана Франка з УМІ [3, 6, 7, 8, 10], визначає такі рівні володіння українською мовою для іноземців:

- Елементарний (УМІ-1) - A1
- Основний (УМІ-2) - A2
- Рубіжний (УМІ-3) - B1
- Високий (УМІ-4) - B2
- Вищий (УМІ-5) - C1
- Найвищий (УМІ-6) - C2

Рівень УМІ-3, або РУБІЖНИЙ – визначає **необхідний рівень** володіння українською мовою як іноземною, досягнення якого є обов'язковим для всіх іноземних громадян та осіб без громадянства, щоб розпочати навчальну (крім факультетів доуніверситетської підготовки), освітню, комерційну, консультативну та іншу легальну діяльність на території України. Рубіжний рівень засвідчує можливість **розгорнутого** та **вільного** спілкування у стандартних ситуаціях. Саме цього рівня можуть досягти випускники підготовчих відділень ВНЗ України після успішного опанування (не менш як на 80 %) Програми з УМІ, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Для української двомовної програми в Канаді цей іспит мав надзвичайно важливе значення через низку факторів.

По-перше, ще до цього французька, іспанська, німецька та китайська двомовні програми в Канаді вже проводили іспити міжнародного рівня.

По-друге, результати іспиту спростовують думку деяких представників української громади, які, акцентуючи увагу на окремих помилках учнів, твердили, що загальні знання з української мови канадських учнів-випускників двомовних програм не були на належному рівні. З огляду на це, іспит став об'єктивним і незалежним засобом в оцінюванні рівня володіння українською мовою.

По-третє, результати екзамену щорічно засвідчують, що більшість випускників володіє українською мовою на рівні, що відповідає міжнародному критерієві B1.

Отже, тепер нашим спільним завданням є продовження співпраці в академічній галузі, щоб дати канадським учням та студентам реальну можливість і запропонувати дієві засоби та форми для удосконалення вже набутих знань і для досягнення вищих рівнів в оволодінні українською мовою.

Усупереч деяким прогнозам канадські учні та вчителі демонструють велику зацікавленість у проведенні іспиту, який є доброю мотивацією для підвищення ефективності викладання і навчання. Співпраця з екзаменаторами з України ще більше сприяє цьому зацікавленню.

Результати іспиту, а також їхній фаховий аналіз з боку викладачів ЛНУ ім. Івана Франка визначають ті компоненти програми, які необхідно надалі розвивати, застосовуючи новітні підходи, щоб покращити комунікативні та граматичні вміння учнів. Важливим засобом посилення комунікативної складової іспиту вважаємо також доповнення його компонентами (тексти, письмові завдання, граматичний матеріал), які розвивають та удосконалюють навички міжкультурної взаємодії.

Складові іспиту:

I Організація іспиту

II Створення та експертна оцінка тестових завдань та завдань відкритого типу

Іспит ЛНУ ім. І.Франка з УМІ ілюструє рівень засвоєння знань з української мови, є мотивацією для поглибленого вивчення української мови чи навчання у ВНЗ України і для популяризації української мови за кордоном.

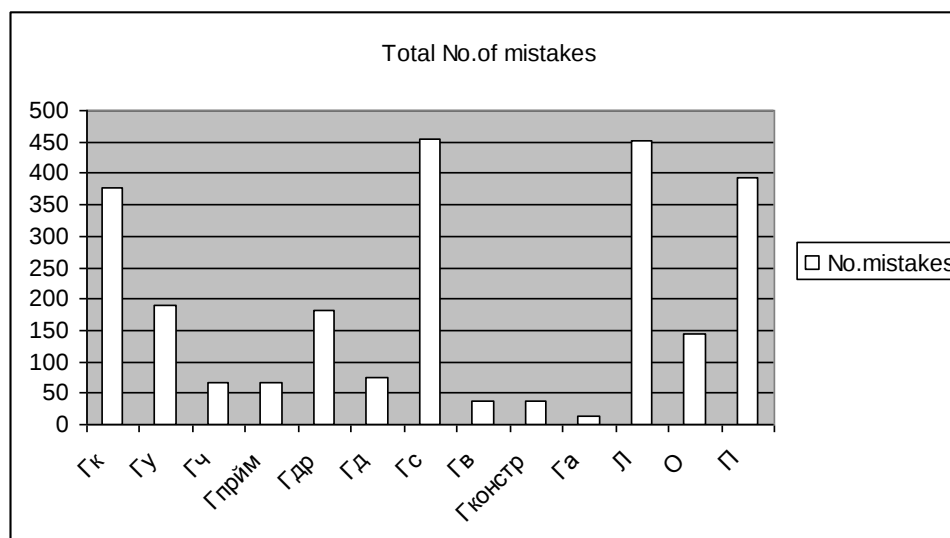
Іспит проходить у двох формах: усній та письмовій, які можна проводити в довільній послідовності. Письмова частина організована як система тестів, оскільки «...ефективність будь-якого процесу залежить від успішності управління ним. Тестовий контроль, завдяки своїй здатності задовольнити основні вимоги, що висуваються до контролю, а саме об'єктивності, надійності, валідності, практичності та економічності, є одним з найоптимальніших засобів управління процесом навчання іноземної мови і підвищення таким чином ефективності функціонування всієї системи навчання іноземної мови...». [9, с. 3] й передбачає перевірку студентських знань з граматики та лексики, їхню здатність організовувати слова у речення, а речення у висловлювання, розуміння прочитаного тексту та вміння висловлювати власні думки з приводу того чи іншого повідомлення у письмовій формі, а також рівень сприйняття тексту на слух.

Усна форма іспиту складається із презентації (монологу) на певну тему та діалогу – участі у діалозі й дає змогу оцінити комунікативні вміння студентів за такими характеристиками: розкриття теми, послідовність викладу, словниковий запас, вимова, будова речень, темп мовлення, аргументація висновків, граматична правильність – для презентації, розуміння реплік, точність відповідей, словниковий запас, вимова, будова речень, темп мовлення, самовираження, граматична правильність – під час розгортання діалогу.

III. Перевірка та інтерпретація результатів іспиту. Оцінювання.

Для аналізу письмової та усної частин іспиту створено перелік типових помилок, які трапляються у тестових роботах студентів. Типізуючи таким чином помилки, ми

намагалися охопити усі можливі типи помилок, які є найбільш частотними для іноземних студентів у процесі вивчення української мови. Отеоретизований матеріал має і практичну цінність. Кількісні показники (див. діаграму) допомагають здійснити якісні перетворення у викладанні УМІ й претендують на точність, а не ймовірність.

Діаграма: частотність помилок

Упродовж кількох років інтерпретація іспиту відбувається за такою класифікацією помилок, позначених умовно, де **Г** – граматична помилка, а літери в нижньому індексі означають конкретний тип помилки, **Л** – лексична помилка; **О** – орфографічна помилка; **П** – пунктуаційна помилка (див. таблицю):

Г_к	Неправильні морфологічні закінчення іменників або займенників при дієслівному керуванні. – ... буду мати ~~велика~~ компанія велику компанію ...
Г_у	Неправильне узгодження займенників, прикметників з іменниками, або підмета та присудка. – ~~мій~~ моє щастя – здоров'я
Г_ч	Відсутність узгодження числівника з іменником або неправильне керування числівника іменником. – ... багато ~~грөнн~~ грошей – ... на чотири ~~рж~~ роки
Г_{прим}	Неправильне вживання прийменника або його відсутність у прийменникових конструкціях. – ... щастя також ~~нрѳ~~ для мене ... – В На четвертому місці ...
Г_{др}	Неправильне вживання дієслів руху. – Машина повільно ~~перейжала~~ під'їхала до будинку.

Г_д	Неправильне вживання особових та часових форм дієслів. – Я ~~кунув~~ купив ... – Я ~~буде-маю~~ буду мати/матиму щастя ...
Г_с	Неправильне використання сполучників та сполучних слів у складному реченні. Скільки нових слів вивчити, ~~такий~~ стільки й будеш знати
Г_в	Відсутність форм Кличного відмінка. – ~~Оленці~~ Оленко , дай мені, будь ласка, словник.
Г_{констр}	Неправильно побудована граматична конструкція. – Особливо я ~~неподобуюся~~ мені подобалися вірші ...
Г_а	Вплив англійської мови – Ніхто ~~може~~ не може сказати ...
Л	Лексичні помилки. У вихідні дні львів'яни охоче ~~відробляють~~ відпочивають у парках
О	Орфографічні помилки. – священник – священик
П	Неправильне вживання розділових знаків або їх відсутність. Я думаю, що я ...

Відповідно до Вимог іспиту ЛНУ ім. І.Франка з УМІ результат вищий, ніж 60 %, є позитивним. Однак, тільки 80-ти відсотковий позитивний результат підтверджує рівень володіння мовою, що відповідає міжнародному критерієві B1. У відсотковому співвідношенні оцінювання є таким:

К-сть балів	Обсяг виконаних завдань (у процентах)	Результат	
40 – 38 балів	100 - 95%	«відмінно»	Рівень володіння українською мовою достатній для навчання у Львівському національному університеті імені Івана Франка і відповідає Рівневі B1 у системі Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.
37 – 32 бали	94 - 80 %	«добре»	

31 – 24 бали	79 - 60 %	«задовільно»	Рівень володіння українською мовою достатній для навчання у Львівському національному університеті імені Івана Франка, але студент відчуватиме деякі труднощі, особливо спочатку.
23 бали і менше	менш ніж 60 %	«незадовільно»	Для навчання у Львівському національному університеті імені Івана Франка потрібно підвищити рівень мовної компетенції.

IV. Формування рекомендацій для студентів та викладачів:

Аналіз результатів іспиту дає можливість сформулювати рекомендації, які:

- ефективні для мотивації студентів і є добрим стимулом до вивчення української мови:
студенти, які виконали 80 % і більше завдань іспиту, мають можливість відвідувати навчальні курси в університетах України; вони отримують сертифікат Львівського національного університету про рівень B1 володіння українською мовою, а також мають право відвідувати навчальні програми в університетах для опанування вищого рівня;
студенти, які виконали 60 %-79 % іспиту, мають можливість відвідувати навчальні курси в університетах України і продовжити вивчення української мови;
для студентів із результатом менше, ніж 59 %, розроблені додаткові рекомендації для ефективного засвоєння української мови.
- сприяють підтримці методичної роботи вчителів у Канаді:
дають можливість викладачам у подальшому переглянути й удосконалити методику викладання з урахуванням рекомендацій, розширити діапазон засобів і методів для викладання української мови, покращити рівень засвоєння матеріалу для студентів.

Щорічна звітність про екзамен й усебічний аналіз загальних результатів, результатів за групами та врахування рекомендацій працює на перспективи: створює можливості для проведення дослідницької роботи у сфері укладання підручників з української мови як іноземної, комунікативних посібників, наукових праць із простеженням динаміки мовної компетенції студентів тощо.

Отже, іспит є добрим мотиваційним механізмом для студентів у вивченні української мови й удосконаленні рівня володіння цією мовою, популяризації української мови за кордоном, наукової роботи дослідників-методистів. Статистичний аналіз результатів іспиту дозволяє уникнути інтуїтивної інтерпретації й оцінки знань студентів, ілюструє об'єктивність оцінювання.

1. Вивчаємо українську: підручник [уклад. Л. Г. Новицька, Т. М. Поліщук] – Львів: ЛДУ, 1995. – 260 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Рада Європи. Відділ сучасних мов. Страсбург, Київ: Ленвіт, 2003. – 260 с.
3. Кревс В. Є., Мазурик Д. В., Мельник-Андросчук В. О. До питання про визначення рівня володіння українською мовою як іноземною / В. Є. Кревс, Д. В. Мазурик, В. О. Мельник-Андросчук // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика навчання іноземних студентів у сучасних умовах». – Донецьк, 2003. – С. 30-32.
4. Навчальні плани та програми (довузівська підготовка іноземних громадян) / Уклад.: Л. Г. Новицька, О. Ф. Гудзенко, М. І. Дудка та ін. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2003. – Ч. 1 (Українська мова, Основи економіки, Біологія ...).
5. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Укл. Н.Ф.Зайченко, С.А.Воробйова – К., 1995.
6. Мазурик Д. Використання ілюстративних дескрипторів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (РРЕ) в курсі УМІ / Д. Мазурик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 66-71.
7. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови для іноземців як засіб уніфікації навчальних вимог і результатів / Д. Мазурик // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 46. – Ч. I. – Львів, 2009. – С. 224-228.
8. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови: від теорії до практики / Д. Мазурик // Мова як іноземна: проблеми сертифікації за європейськими стандартами. Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 23-24 квітня 2009 р.) – Львів, 2010. – С. 34-37.
9. Петрашук О. П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі: Монографія / О. П. Петрашук // К.: Видавничий центр КДЛУ, 1999. – 261 с.
10. Цісар Н. Ситуативний метод у курсі української мови як іноземної / Н. Цісар // Виховання і культура. – Одеса: В-во ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. – № 3 (23). – С. 86 – 88.
11. Zhluktenko, Iu.O. Ukrainian: A text-book for beginners. 1973.

ДОДАТОК 1. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Підтест 1. ЛЕКСИКА І ГРАМАТИКА. Виберіть один правильний варіант.

1.

Ми з друзями любимо ... в ліс по гриби або на рибалку.

А) іти   **Б) ходити**   В) піти   Г) гуляти

2.

Король Данило назвав місто .... свого улюбленого сина Лева – Львів.

А) словом   Б) назвою   **В) іменем**   Г) кличкою

3.

Львів'яни .... рідну мову, культуру, пісні, танці та народні звичаї.

А) зробили   **Б) зберегли**   В) склали   Г) започаткували

4.

Щоб доїхати до аеропорту, Вам потрібно ..... на тролейбус № 9 біля університету.

А) сидіти   Б) встати   **В) сісти**   Г) висісти

5.

Арабський студент ..... премію за свою наукову роботу.

А) обіцяв   Б) обрав   **В) одержав**   Г) вибрав

...

39. Встановіть відповідність

1. На столі екзаменатора були розкладені ... .
2. Щоб їхати в трамваї, потрібно купити проїзний ... .
3. На день народження Оксані друзі подарували червоні ..., бо це її улюблений колір.
4. На іспиті з історії України Чжень вибрав ... № 17.

А) квиток   Б) квіти   В) білет   Г) білети

1.	2.	3.	4.
Г	...	...	...

Підтест 2. ЧИТАННЯ

Завдання 1. Прочитайте текст і виберіть правильний варіант продовження речення відповідно до змісту:

... По стежці йшов від будинку хлопчак із білим бідончиком, спускався він по стежці, граючись і вправно балансуючи, і Володимир тихо позаздрив на його зграбність та моторність.

— Доброго дня! — обізвався він до Хлопця. — Ти з цього будинку?

— Тут тільки один будинок, як бачите! — сказав Хлопець. — Я до Галини Іванівни. Чи не твоя це мати?

— Моя! — гордо сказав Хлопець і випнув підборіддя. — А ви хто такий будете?

— Директор школи, — махнув рукою вниз Володимир. — Ти в якому класі?

— Я ходжу в місто, — сказав Хлопець. — А в класі я в четвертому...

— Не подобається тобі ця школа? — Та ні, — засміявся Хлопець. — Там же мама вчителькою...

— То вона вдома, твоя мама?

— А де ж їй бути?....

...

(236 слів. За Валерієм Шевчуком, «Дім на горі»)

1. Хлопець ішов ...

А) униз

Б) вгору

В) направо

Г) ліворуч

2. Володимир працює ...

А) інспектором відділу освіти

Б) вчителем молодшої школи

В) директором школи

Г) сторожем у школі

3. Наступного року Хлопець буде вчитися в

А) третьому класі

Б) четвертому класі

В) п'ятому класі

Г) шостому класі

Завдання 2. Прочитайте і виберіть один правильний варіант.

В Оксани сьогодні день народження. Друзі подарували їй чудові квіти. Хто і від кого отримав букет?

А) друзі від Оксани

Б) Оксана від подруги

В) Оксана від друзів

Г) подруги від Оксани

Підтест 3. ПИСЬМО

- Завдання I. Прочитайте текст і напишіть повні відповіді на питання після тексту.
- Завдання II. Напишіть коротку розповідь (20-25 речень) на задану тему. Обґрунтуйте свою позицію. Н-д, тема «Чому важливо обрати таку професію, яка подобається?»
- Завдання III. Виберіть один правильний варіант послідовності слів у реченні і запишіть речення відповідно до вибраного варіанта.

1.

на (1), берег (2), уся (3), Київ (4), Дніпро (5), який (6), через (7), територія (8), розташований (9), Україна (10), протікати (11).

Варіанти відповідей:

А) 4,9,1,2,5,6,11,7,3,8,10 Б) 11,7,3,8,10,4,9,1,2,5,6 В) 3,8,10,4,9,1,2,5,6,7,11

Підтест 4. АУДІЮВАННЯ

Завдання 1. Послухайте ТЕКСТ (ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА) і позначте один правильний варіант відповіді відповідно до тексту.

1. Коли виникло українське козацтво?

А) у 18 ст.

Б) у 14-15 ст.

В) у 10 ст.

Г) у 20-21 ст.

2. Що означає слово «козак»?

А) вільна людина

Б) сильна людина

В) добра людина

Г) привітна людина

3. Чому молоді хлопці й чоловіки ставали козаками?

А) тому що не хотіли працювати

Б) тому що не хотіли одружуватися

В) тому що не хотіли воювати

Г) тому що не хотіли бути кріпаками

...

ОКСАНА ЛЕВИЦЬКА (Торонто, Канада)

*Голова комітету Рідного шкільництва
Дирекції Українського Національного Об'єднання Канади,
вчитель курсів українознавства при Рідній школі УНО Торонто-Захід,
вчитель англійської мови при відділі освіти в м. Торонто*

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ПРИ УНО КАНАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗБУДОВИ

Українство на загальному фоні канадської спільноти у минулому

Як відомо, у Канаді історія створення українських організацій почалася у першій половині 30-их років XX століття, коли так звана *друга хвиля політичних іммігрантів* з України почала їхати туди зразу після Першої світової війни, рятуючись від переслідувань і репресій, голоду та глибокої політичної нестабільності. Те, що вони залишали в Україні – мову, духовну й побутову культуру, традиції, звичаї, віру – новопоселенці намагалися відроджувати та примножувати в Канаді, у новій країні свого проживання. Мине небагато часу, і вони відчують достатньо сил і завзяття, щоб і там заявити про себе як про добре організовану, працюовиту й завзяту етнічну одиницю, що робить помітний позитивний вплив не лише на багатомовну й багатокультурну мозаїку Канади, але на її політичне життя.

Отже, крок за кроком серед українців зародилася ідея об'єднатися в організацію. Так у січні 1928 року в місті Вініпегу колишні ветерани різних українських військових формувань створили Українську Стрілецьку Громаду (УСГ). Незабаром українське жіноцтво у 1930 році сформувало Організацію Українок Канади імені Ольги Басараб. Вище згадані організації є братніми організаціями УНО Канади. Свого роду завершенням організаційного процесу українських патріотів було утворення Українського Національного Об'єднання Канади. До сьогодення ці три організації функціонують пліч-о-пліч, доповнюючи одна одну та згуртовуючи молодь у своїх рядах.

Створення Українського Національного Об'єднання Канади

Українське Національне Об'єднання Канади цього року відзначатиме 78 років свого існування. Все почалося у далекому 1932 році, коли УНО було створено на віче в Едмонтоні у провінції Альберта. Таким чином, натхненні патріотичною ідеєю, ці переважно молоді люди сформували Українське Національне Об'єднання – організацію, що дала початок цілій мережі однойменних філій по всій Канаді. За прикладом Едмонта створювалися такі ж місцеві організації в інших місцевостях Альберти, Саскачевані, Манітобі. Рік пізніше, у березні 1933 року, з'явилися дві філії в Торонто, а після них – інші філії в Онтаріо та Квебеку. За декілька років філії УНО поширилися по всій Канаді. Тоді (в кінці 30-х років) їх налічувалося понад 120.

Після того, як на місцевому рівні заснувалися філії Українського Національного Об'єднання, наступним своїм завданням члени УНО вбачали організацію української школи для своїх дітей, які досягали вже шкільного віку. Символічно такі школи називали Рідними школами. Рідні школи діяли у співпраці із гуртками при УНО. Паралельно засновувалися

бібліотеки, аматорські гуртки художньої самодіяльності, проводилися лекції, вистави, забави, концерти. Молодь, керована думкою збереження своєї національної окремішності й духовної самобутності, тягнулася до УНО. Таким чином у 1934 році було створено МУНО – Молодь Українського Національного Об'єднання Канади. Першим її головою, а пізніше видатним канадійським сенатором й автором політики багатокультурності в Канаді, був Павло Юзик.

Три роки тому при одній з українських шкіл УНО відродила свою діяльність молодіжна організація МУНО, що згуртовує та заохочує молодь бути активнішими у широкому колі української громади. Молодь українського походження з цікавістю і захопленням бере участь у різних заходах чи конвенціях, які проводяться в рамках роботи комітету по роботі з молоддю. Яскравим прикладом є щорічні зібрання-подорожі юнаків та дівчат у старовинне українське поселення Калина (в провінції Альберта), де вони обговорюють плани своєї діяльності, є учасниками конкурсів з українознавства та історії та різних забав.

Діяльність організації

Час минав – і третя та четверта хвиля іммігрантів доповнювали українську чисельність Канади. Українське Національне Об'єднання не зменшувало обертів своєї активності. Своєю головною метою УНО Канади разом з братніми організаціями завжди ставило допомогу своїм колишнім крсянам. Левова частка коштів ішла на українську справу – чи то в Канаді, чи за її межами. Прикладами допомоги та діяльності організації є створення різних фінансових фондів, підтримка сиротинців в Україні, допомога у побудові чи ремонті церков, зокрема у східній та південній Україні. До заходів північноамериканського масштабу слід віднести відкриття пам'ятників Лесі Українці в Торонто і Тарасові Шевченку в Вашингтоні, встановлення пам'ятника Жертвам Голодомору. Немалозначною є фінансова допомога в заснуванні кафедри українознавства в університеті Торонто. У гроні прогресивних організацій ми були і залишаємося оазисом української мови, культури, духовності й національної гордості в Канаді. Власне Рідні школи філій УНО за 78 років існування дали дорогу не одній тисячі українських дітей. Багато їхніх випускників стали достойними членами українських та канадських установ і організацій. Крайова Екзекутива УНО проводила Українські освітні курси під час літніх канікул довгими роками аж до 80-х років, на даний час проводиться робота над їх відновленням.

З історії розвитку рідного шкільництва

Для розвитку українського культурного життя в Канаді ще на початку свого заснування УНО Канади створювало різні дочірні організації і програми. Серед них важливе значення мали школи вивчення української мови та історії – Рідні школи, які займають особливе місце в українській громаді. Історія створення таких шкіл іде крок в крок із створенням організації «Українське Національне Об'єднання Канади» із початку 30-х років цього століття. Впродовж років Рідні школи при філіях УНО переживали різні етапи свого розвитку. Були спади в кількості учнів та закриття деяких шкіл в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин. Також спостерігалися підйоми у навчанні та зацікавленість батьків продовжувати та підтримувати українську мову серед своїх дітей. Традиційно Рідні школи

працюють по суботах. Вони поширилися у своїй структурі до Курсів українознавства, де разом з рідною мовою та літературою учні дізнаються про історію, географію та культуру України, мають лекції з релігії. Залучаються діти до співу в хорі та грі на бандурі, а є школи, де виховуються юні таланти з малювання. На сьогодні Курси українознавства при Рідних школах, де навчаються учні від 8 до 11 класу, дають можливість українським студентам здобути по 1 кредиту за один навчальний рік, які зараховуються при вступі до вищого навчального закладу.

Освітні програми та українське шкільництво при УНО сьогодні

Однією з основних причин для відновлення і вдосконалення рідного шкільництва при УНО є асиміляція молоді в англomовному середовищі. За даними, після 1971 року українська мова стала другорядною чи маргінальною, з точки зору повсякденного використання її в сім'ї. Однак, почалися цікаві зміни у подіях в Україні – зокрема здобуття незалежності і новий приплив українських іммігрантів та їхніх дітей до Канади. Ці фактори спричинили збільшення кількості тих, хто розмовляє та підтримує українську мову в Канаді.

Поштовхом до поживавлення навчання українознавства серед філій Українського Національного Об'єднання були ініціатива і рішення новообраної Дирекції УНО відновити діяльність *Рідних шкіл* нашої організації. У квітні 2009 року в Едмонтон (провінція Альберта) прибули 17 учасників «майстерні» *Рідної школи*. Семінар-«майстерню» було організовано і проведено Методичним кабінетом української мови Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті. Вчителі та освітяни Рідних шкіл УНО із провінцій Саскачеван та Онтаріо обговорювали проблеми і ділилися досвідом, як заснувати, провадити, а також покращити діяльність рідних шкіл. Активісти україномовного навчання з'їхалися із різних куточків Канади з метою відродити чи допомогти відродити освіту з української мови та вивчення культури у рідних школах УНО.

Із лекціями виступали освітні експерти з міжнародної освіти Альбертського університету, мовні консультанти українознавства при Міністерстві освіти провінції Саскачеван, консультанти з іноземних мов Інституту новаторства у школах із вивченням другої мови провінції Альберта. Вчителі також мали можливість ознайомитися і обговорити матеріали щодо програм навчання і способів заохочення учнів до вивчення української мови. Було проведено величезну попередню роботу з розробки *Освітницького довідника для організаторів, адміністраторів і вчителів*. У цьому довіднику подані матеріали різноманітного характеру – від зразків уроків до інтернет-сторінок освітніх організацій та програм як України, так і Північної Америки. Виступи поєднувалися із практичними заняттями, де педагоги *Рідних шкіл* вже в котрий раз аналізували основи та шукали нові ідеї і способи впорядкування процесу навчання та методи подачі матеріалу учням українського походження в Канаді, динаміка яких постійно змінюється. Творче натхнення учасників «майстерні» дало свої результати.

Рідні школи УНО працюють

Отож, на сьогоднішній день маємо мережу Рідних шкіл УНО, які діють у Канаді.

Це найстарша суботня школа, **Рідна школа і Курси українознавства Філії УНО Торонто-Захід** із 78-тирічною історією, яка налічує 140 учнів із вчительським складом 11

чоловік. За кількістю учнів це найбільш чисельна школа УНО – значне збільшення кількості учнів спостерігалось за останні два роки. Навчаються у школі діти від садочку до 11 класу, де заняття проводяться українською мовою. Студенти 8-11 класів у цій школі здобувають чотири кредити, які додаються до успішності денної школи. Саме на базі цієї школи три роки тому відродила свою діяльність молодіжна організація МУНО, і її відділи вже поширилися при багатьох філіях Українського Національного Об'єднання Канади.

Українська школа імені Івана Котляревського при Конгресі Українців Канади у Ст. Кетеринс (Онтаріо) – це єдина із згаданих рідних шкіл, яка не належить до системи УНО, але співпрацює з комітетом Рідного шкільництва при УНО Канади. У школі вчать діти віком від садочку до 11 років. На відміну від інших шкіл, тут проводяться заняття ввечері. Вчителі школи в Ст. Кетеринс шукають нові підходи до заохочення дітей. Вводяться комп'ютерні ігри українською мовою та уроки, де старші учні читають оповідання молодшим. Вчителі розробляють програми й уроки для навчання дітей у багаторівневих класах.

Відродилася **вечірня українська Рідна школа** в містечку Судбури (Онтаріо), яка працює два рази в тиждень. Специфіка цієї школи є така, що там вивчають українську мову студенти різних вікових категорій від 17 років і старші. Поза заняттями студенти з охотою беруть участь в українських фестивалях та показі національних костюмів різних регіонів України. Традицією стало святкування Івана Купала та приготування Різдвяного столу і Великодніх кошиків.

Українська **Рідна школа УНО** в Реджайні (провінція Саскачеван) розпочала у вересні минулого року свій другий рік роботи. На початку заняття проводилися по суботах. Зараз навчання проводиться 2 рази на тиждень тривалістю 2 години кожне. Це уроки з української мови, літератури, а також дітей навчають співу і малюванню, діти з охотою беруть участь у Різдвяній коляді. Для допомоги вчителям створено Освітній комітет при школі. Школа має підтримку громадських організацій – як, наприклад, від міської та провінційної рад Конгресу Українців Канади. Рідна школа УНО філії Реджайни є членом Освітньої програми провінції Саскатун та інших програм. Додаткову фінансову підтримку надає жіноча організація при УНО – Організація Українок Канади (ОУК).

Останні вищезгадані школи є прикладом шкіл малокомплектних або багаторівневих класів, коли діти різного віку вчать разом. Вчителі присвячують свій час для проведення заходів в позаурочний час. Виступи, концерти, вечори – все це лише частковий перелік заходів, які не лише заохочують дітей до школи, а також пропагують нашу рідну мову. У планах – відродження шкіл в інших місцевостях Канади, там, де їхня діяльність призупинилася. Сіємо зернятка українського шкільництва з надією, що рік за роком проростатимуть пагінці знань української мови у краї, далекому від України.

Нові проекти

Новий проект **Українська денна програма «Садочок» УНО в Саскатун** провінції Саскачеван є добрим прикладом для інших провінцій, які мають можливість співпрацювати та отримувати допомогу і підтримку від провінційного уряду. Після відновлення Філії УНО Саскатун президент філії др. Рой Папіш став ініціатором і організатором створення українського садочку УНО. Зараз він із новими членами організації працює над створенням

Садочка «Рідна школа» у співпраці з Конгресом Українців Канади філії Саскатун. Процес створення українського садочка триває близько 2 років. Завзяття і наполегливість президента філії УНО як людини, яка вболіває за підтримку і поширення української мови серед українців у Канаді, були ключовим поштовхом у втіленні задуму цього проекту в життя. Вміло було підібрано способи фінансового управління через зв'язок із КУК Саскатун, Шкільною радою в Саскатун, урядовими та іміграційними програмами і відділом освіти. Організація зросла до 85 сімей та індивідуальних осіб. В задумі нові проекти. Хай щастить!

У жовтні минулого року відбувся 36-ий Крайовий З'їзд УНО Канади та братніх організацій у Монреалі. На пленарній сесії конвенції був номінований та затверджений **Комітет рідного шкільництва Дирекції УНО Канади**, який я маю честь очолювати та представляти на конференції «Львів для української мови у світі». Метою діяльності комітету є відновлення освіти з української мови й культури в рідних школах УНО, відновлення чи започаткування та провадження рідних шкіл, робота над розширенням їх мережі, де учні могли б отримувати кредити і – що є дуже важливим – забезпечувати вчителів та освітян *Рідних шкіл* навчальними та методичними матеріалами для успішного провадження навчального процесу.

Вебінар з бюджетних питань для освітян та вчителів Рідних шкіл УНО Канади

Повторюся, згадавши про те, що від часу проведення семінару для вчителів рідних шкіл УНО у квітні 2009 року шкільництво УНО Канади тісно співпрацює із Методичним кабінетом української мови при Альбертському університеті. Власне продовженням такої праці було проведення вебінару з бюджетних питань для освітян Рідних шкіл на початку жовтня минулого року. Захід був зосереджений на питаннях фінансування та джерелах і грантових ресурсах шкільного фінансування, де експерти поділилися із існуючими схемами формування бюджету і ресурсів. Специфіка діяльності рідних шкіл в Канаді така, що необхідно шукати шляхи фінансової підтримки для повноцінного функціонування українських шкіл. Отож, це була чудова можливість для організаторів і вчителів рідних шкіл запозичити ідеї щодо створення бюджетних фондів та поповнення фінансів та продумати бюджетні можливості перед тим, як започаткувати провадження шкіл такого типу. Цей вебінар із виступами та обговоренням у прямому ефірі був першим такого роду.

Яким ми бачимо наше майбутнє

На майбутнє ми бачимо перспективи розширення роботи шкільництва при УНО. Перші кроки вже зроблені. Почалося відновлення роботи шкіл. А це перспектива залучення молоді до підтримання української мови і згуртування її в межах організації. Є багато над чим працювати. Вчителям потрібна методична підтримка у плані навчання та провадження малокомплектних класів, навчальних стратегій. Планується співпраця не тільки із освітніми інституціями Канади (як, наприклад, із Альбертським університетом), але також вбачаємо перспективу співпраці із МІОК.

Так, наша заочна робота та співпраця між МІОК та шкільництвом Українського Національного Об'єднання Канади розпочалися ще у березні 2010 року, коли ми отримали перші матеріали із збірника «Мандрівка Україною» для апробації. Ця книга для читання

призначена для студентів українознавчих студій середнього етапу вивчення української мови як іноземної. Ми, освітяни, що працюють з учнями старших класів (I-IV курси українознавства), вбачаємо у цій книзі для читання нові цікаві матеріали для розвитку усного мовлення. Мені приємно сьогодні особисто подякувати директору інституту п. Ірині Ключковській та колективу авторів за надану можливість рідним школам Канади апробувати ці матеріали на заняттях старших курсантів українознавства. Укладений матеріал представляє собою систематичну і послідовну подорож по визначних місцях та пам'ятках України, в додаток до якої подається ілюстративний матеріал. Для збільшення словникового запасу і кращого розуміння текстів пропонується словник термінів. Курсанти українознавства із зацікавленням проводили дискусії за прочитаним. Історичні факти, елементи географії (карти та схеми) та вдало тематично поєднані матеріали екскурсу у традиції стародавньої української культури дозволяють вчителям використовувати лінгвоукраїнознавчі тексти також на лекціях з історії, географії та культури. Висловлюю щиру вдячність від педагогів українських шкіл УНО Канади цілому колективу, який спричинився до розробки матеріалів «Мандрівка Україною».

Аналізуючи те, що зроблено на сьогоднішній день, з упевненістю можна сказати, що Рідне шкільництво Українського Національного Об'єднання іде впевненим кроком у майбутнє, а рідні школи УНО Канади відроджуються. Звичайно, як і в кожній справі, на шляху зустрічаються різні перешкоди чи проблеми. Тому виходимо із кожної ситуації зокрема в залежності від обставин та умов. Але коли шукати методи і способи для того, як досягти мети і як допомогти іншим, то безумовно наслідки будуть позитивні. То ж сіймо зернятка української мови спільно та виховуймо молодь в дусі українства, щоб у майбутньому зібрати плоди міцної та зростаючої української спільноти у нашій державі та за її межами.

Представники МУНО Канади на Крайовому З'їзді.
Жовтень 2010 року, м. Монреаль, пров. Квебек, Канада.

Учасники 36-го Крайового З'їзду УНО Канади.
Жовтень 2010 року, м. Монреаль, пров. Квебек, Канада

Вчителі та освітяни Рідних шкіл УНО Канади під час семінару «Майстерня Рідної школи».
Квітень 2010 року, м. Едмонтон, пров. Альберта, Канада.

Учні Рідної школи УНО Торонто-Захід під час Українського фестивалю.
Вересень 2010 року, м. Торонто, пров. Онтаріо, Канада.

ЗОРЯНА МАЦЮК (Львів, Україна)

*Кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА НА КАФЕДРІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИКЛАДНОГО МОВОЗНАВСТВА ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

У Львівському національному університеті імені Івана Франка вивчення української мови як іноземної сконцентровано в межах трьох інституцій – відділення для іноземних громадян факультету доуніверситетської підготовки, кафедри українського прикладного мовознавства, Центру україністики.

На кафедрі українського прикладного мовознавства сформувалась система навчання української мови як іноземної, яка охоплює різні аспекти: *теоретико-лінгвістичний, науково-методичний, навчально-організаційний*.

Серед конкретних виявів цієї праці:

1. Наукові дослідження в межах держбюджетних та кафедральних тем: «Науково-методична концепція викладання української мови як іноземної»; «Навчальна лексикографія в курсі української мови як іноземної»; «Лінгводидактичні основи викладання української мови як іноземної», «Українська мова в аспекті прикладних проблем сучасного мовознавства».
2. Створення та розміщення на WEB-сервері Львівського університету (www.franko.lviv.ua/lknp/mowa/in/index.php) тестових завдань, призначених для проведення контролю за рівнем знань української мови як іноземної, та навчально-методичних матеріалів, покликаних допомогти викладачам української мови навчати іноземців в режимі on-line.
3. Робота постійного науково-методичного семінару кафедри українського прикладного мовознавства «Теорія і практика викладання української мови як іноземної».
4. Проведення Міжнародного науково-методичного семінару (2005) та Міжнародних науково-методичних конференцій конференцій «Теорія і практика викладання української мови як іноземної» (2006, 2008, 2009), чергову Міжнародну науково-методичну конференцію заплановано на 12–13 травня 2011 року; Міжнародної наукової конференції «Мова як іноземна: проблеми сертифікації за міжнародними стандартами» (2009) спільно з кафедрою польської філології та Школою польської мови і культури Сілезького університету; Міжнародної наукової конференції «Українська лінгводидактика: минуле і сучасне» – Секція 3 «Методика викладання української мови як іноземної» (2010).
5. Заснування збірника наукових праць «Теорія і практика викладання української мови як іноземної» (Вип. 1, 2006; Вип. 2, 2007; Вип. 3, 2008; Вип. 4, 2009; Вип. 5, 2010), який має статус фахового видання (головний редактор проф. Кочан І. М.).

6. Видання Матеріалів Міжнародної наукової конференції «Мова як іноземна: проблеми сертифікації за міжнародними стандартами» (2010) (за ред. О. Антонів, А. Кравчук, Й. Тамбор).
7. Започаткування серії навчально-методичних матеріалів «Читаймо українською».
8. Створення програм і видання навчальних посібників, словників та навчально-методичних матеріалів з української мови як іноземної:

Програми:

1. Програма з української мови для студентів-іноземців вищих навчальних закладів / Укл. Антонів О. В., Сокіл Б. М., Станкевич Н. І.

Посібники:

1. Станкевич Н. І. Морфологія сучасної української мови: Збірник вправ. – Вроцлав, 1997.
2. Белей О. О. Чуєш, брате мій. – Новий Сад, 2005.
3. Белей О. О. Розмовляєте українською? Підручник української мови. – Вроцлав, 2006.
4. Сокіл Б. М. Вчимося розмовляти українською. – Львів, 2004.
5. Сокіл Б. М. Дієслівне керування в українській мові: Навчальний посібник для студентів-іноземців (у співавторстві з Новицькою Л., Товкало М.). – Львів, 2008.
6. Сокіл Б. М. Українська мова за три тижні: Навчальний посібник. – Тернопіль, 2010.
7. Скажи це болгарською! Українсько-болгарський розмовник і словник (у співавторстві з Сорокою О.). – Тернопіль, 2011.

Словники:

1. Лінгвокраїнознавчий словник власних назв української мови:

Зошит 1. **Географічні назви** – автори Кровицька О. В., Мацюк З. О., Станкевич Н. І.

Зошит 2. **Назви релігійних свят** – автор Антонів О. В.

Зошит 3. **Назви державних свят і пам'ятних дат** – автор Добрусинець Д. І.

Зошит 4. **Астрономічні назви** – автори Процик І. Р., Тимошик Г. В.

Зошит 5. **Власні імена людей** – автори Якимович-Чапран Д. Б., Кужелюк В. Ю.

Зошит 6. **Назви пам'ятних місць** – автор Василько З. С.

Розмовники:

Сокіл Б. М. 4. Українсько-арабський розмовник (у співавторстві з Луцан Л.), Тернопіль 2008. – 202 с.

Навчально-методичні матеріали:

Антонів О. В. Василь Симоненко. Оповідання «Кукурікали півні на рушниках». – Львів, 2008.

Мацюк З. О. Іван Котляревський. Поема «Енеїда». – Львів, 2008.

Станкевич Н. І. Леся Українка. Драма-феєрія «Лісова пісня». – Львів, 2008.

Процик І. Р. Юрій Яновський. Оповідання «Вершники». – Львів, 2010.

Сокіл Б. М. Книга для читання з української мови: для студентів-іноземців. Книга І. – Тернопіль, 2010.

9. Написання текстів лекцій та читання студентам спеціалізації «Українська мова як іноземна» спеціальних курсів:

- *Основи методики викладання української мови як іноземної (доц. Мацюк З. О);*
- *Лінгвокраїнознавство в курсі української мови як іноземної (асист. Антонів О. В.);*
- *Методика викладання фонетики української мови в чужоземній аудиторії (асист. Тимошик Г. В.);*
- *Методика викладання лексики української мови як чужої (доц. Процик І. Р.);*
- *Методика викладання граматики української мови як іноземної (доц. Мацюк З. О);*
- *Методика навчання видів мовленнєвої діяльності в курсі української мови як іноземної (доц. Станкевич Н. І.).*

1. Навчання української мови іноземних студентів і аспірантів.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України за № 260 від 04.04 2006 року «Про вивчення української (російської) мови іноземними студентами і аспірантами» українська мова стала обов'язковою для вивчення іноземними студентами, які здобувають освіту на різних факультетах вищих навчальних закладів України, та іноземних аспірантів.

Елементарний і початковий рівень володіння українською мовою іноземні студенти отримують на факультетах доуніверситетської підготовки. Основний етап вивчення української мови як іноземної забезпечує кафедра українського прикладного мовознавства в обсязі годин, визначених Наказом Міністерства освіти та науки України:

- на першому–четвертому курсах нефілологічних спеціальностей – 702 год. (другий рівень);
- на п'ятому курсі нефілологічних спеціальностей – 104 год. (третій рівень).

Сьогодні на кафедрі навчаються студенти факультету міжнародних відносин та філологічного факультету.

Іноземні аспіранти вивчають українську мову впродовж першого року навчання (140 год.), якщо вони здобували вищу освіту в Україні, або впродовж трьох років (1260 год.), якщо вони здобули вищу освіту в інших країнах, або згідно з вимогами, встановленими для першого і другого рівнів знань, склали іспит.

2. Кафедра забезпечує навчання (включене, короткотривале) українців з різних університетів Польщі (Вроцлав, Люблін, Познань, Краків), Хорватії, Чехії, Угорщини, Словаччини, Болгарії. Викладачі кафедри проводять практичні заняття, організовують екскурсії, творчі зустрічі.

3. Кафедра є базою для проходження стажування викладачів української мови як іноземної спеціальних кафедр Львівських вишів та інших вищих навчальних закладів України.

4. Викладачі кафедри працюють лекторами у Вроцлавському університеті (Польща), а також читали лекції і проводили практичні заняття зі студентами-україністами Бельцького університету імені Алеку Руссо (Молдова) та Білоруського державного університету (Білорусь).

5. На базі кафедри українського прикладного мовознавства філологічного факультету 1996 року відкрито спеціалізацію «Українська мова як іноземна». Одночасно була розроблена концепція, створено навчальний план та програму за професійним спрямуванням «Філологія» («Українська мова як іноземна»). На підставі цього Міністерство освіти та науки України відкрило спеціалізацію «Українська мова як

іноземна» (2008), яка була внесена до переліку спеціалізацій спеціальності «Українська мова і література».

Це був практично перший крок, зроблений на державному рівні щодо підготовки кадрів відповідної кваліфікації. Починаючи з другого курсу, студенти отримали можливість слухати спеціальні курси з проблем методики викладання української мови як іноземної, лінгвокраїнознавства. Сьогодні вони успішно самостійно досліджують актуальні питання методики викладання української мови як іноземної, пишуть курсові, дипломні та магістерські роботи, наприклад:

Тематика магістерських робіт на 2010-1011 навчальний рік:

Вступний фонетичний курс української мови як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії.

Сполучники української мови в структурі публіцистичного тексту: лінгводидактичний аспект.

Апелятиви у художньому тексті та їх вивчення в курсі української мови як іноземної.

Комунікативно-прагматичний та лінгводидактичний аспекти діалогічного мовлення в курсі української мови як іноземної.

Комунікативно-прагматичні та лексико-граматичні особливості оголошення: лінгводидактичний аспект.

Флорономи української мови: лінгвокраїнознавчий аспект.

Семантичні, морфологічні та синтаксичні особливості займенника в курсі української мови як іноземної.

15. Результати наукових пошуків викладачів та студентів кафедри відображають численні публікації у фахових виданнях, виступи на Міжнародних конференціях в Україні (Львів, Харків, Київ) та за кордоном (Люблін, Вроцлав, Краків, Катовіце), присвячених проблемам викладання української мови як іноземної.

ЛЮДМИЛА МЕЛЬНИК (Москва, Росія)

*Кандидат історичних наук, заступник керівника Центру національних проблем освіти
Федерального Державного закладу «Федерального інституту розвитку освіти»
Міністерства освіти і науки РФ*

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ОСВІТА В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Найскладнішим завданням, яке стоїть нині перед українською громадою РФ, є розбудова українського шкільництва. Без своєї школи, без передачі своїм дітям знання рідної мови, культури, історії найчисельніша українська діаспора може досить швидко зникнути, деградувати й асимілюватися.

У царські часи, в Радянському Союзі все робилось для того, щоб українська мова зникла з великих просторів. Відновлення ж повноцінного національно-культурного життя проходить дуже повільно. І це в той час, коли масово засновуються нові й нові громадські об'єднання українців у Росії.

У роки перебудови була велика надія, що з нею якимось поліпшиться стан українців, української мови і культури в Росії. Проте суттєвих змін, які б давали надію дивитися в майбутнє з оптимізмом, немає [1].

В Росії детально розроблено, затверджено постановою уряду від 23 липня 1996 року і щедро профінансовано федеральну цільову програму «Російська мова» (див. «Российская газета» за 8 серпня 1996 р.). У програмі зазначено: «російській мові як державній мові Російської Федерації належить особливий статус на території РФ, вона користується спеціальною підтримкою і турботою з боку суспільства і держави». Текст програми свідчить, що її завдання аж ніяк не обмежується захистом російської мови в Російській Федерації. Плани її значно більш далекосяжні, і продиктовані вони не тільки і не стільки турботою про становище російської мови в Росії, як тривогами з приводу можливої втрати її панівних позицій у країнах пострадянського простору.

Цілком очевидно, що у цьому разі не йдеться про підтримку мовних прав росіян як національної меншини, що проживає за межами Росії. Враховуючи мовну ситуацію країн, у яких Росія провадила довготривалу жорстку політику викорінення національних мов і деяких з них, зокрема в Україні, досягла значних успіхів, такий «захист» мовних прав росіян означає тільки одне – прагнення зберегти панівне становище російської мови і продовжувати русифікацію, заблокувавши розширення функцій національних мов [4].

В Україні існують всі можливості для росіян вивчати мову, також існує вся інфраструктура, яка забезпечує національно-культурні потреби росіян в Україні.

Підтвердженням цього є довідка за 2008-2009 навчальний рік зі статистичними даними, надана Посольством України у РФ.

Україна		Російська Федерація	
Офіційна к-сть росіян в Україні	8 334 141	Офіційна к-сть українців у РФ	2942 96
Дошкільні навчальні заклади з російською мовою виховання	983	Дошкільні навчальні заклад з українською мовою виовая	0
у них дітей	164 07	у них дітей	

Загальноосвітні навчальні заклади з російською мовою навчання	1 199	Загальноосвітні навчальні заклади з українською мовою навчання	0
Загальноосвітні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	1 755	Загальноосвітні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	0
Загалом навчається російською мовою учнів загальноосвітніх навчальних закладів	779 423	Загалом навчається українською мовою учнів загальноосвітніх навчальних закладів	0
Вивчають російську мову як предмет (учнів)	1 292 518	Вивчають українську мову як предмет (учнів)	205
Вивчають російську мову факультативно або в гуртках (учні)	165 544	Вивчають українську мову факультативно або в гуртках (учні)	100
Професійно-технічні навчальні заклади з російською мовою навчання	35	Професійно-технічні навчальні заклади з українською мовою навчання	0
Професійно-технічні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	13	Професійно-технічні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	0
Загалом навчається російською мовою учнів професійно-технічних навчальних закладів	568	Загалом навчається українською мовою учнів професійно-технічних навчальних закладів	0
Загалом навчається російською мовою студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації	59 656	Загалом навчається українською мовою студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації	0
Загалом навчається російською мовою студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації	35 186	Загалом навчається українською мовою студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації	0
Надруковано підручників російською мовою за рахунок державного бюджету України (примірників)	1 555 500	Надруковано підручників українською мовою за рахунок державного бюджету РФ (примірників)	0
вартістю (грн.)	18 616 200	вартістю	
Надруковано українсько-російських термінологічних словників за рахунок державного бюджету України (примірників)	125 000	Надруковано українсько-російських термінологічних словників за рахунок державного бюджету РФ (примірників)	0
вартістю (грн.)	1 000	вартістю	
Витрачено коштів з бюджетів всіх рівнів України на утримання навчальних закладів з російською мовою навчання (грн.)	19 634 300	Витрачено коштів з бюджетів всіх рівнів РФ на утримання навчальних закладів з українською мовою навчання	

На сьогоднішній день мало що змінилось. Ситуація така ж. Як бачимо, що ми маємо в Росії? Ми не маємо нічого. Сьогодні говорити про те, що тільки на громадських засадах можна підняти українську освіту, неможливо.

Зараз в Росії немає жодної української школи, яка б мала юридичний статус. Українська освіта сьогодні в більшості випадків тримається на ентузіазмі українців. Одна з найпоширеніших форм національної освіти – це недільна школа, є школи з вивченням української мови, але це російські школи. Якість навчання в багатьох випадках мало кого задовольняє. Маючи п'ятирічний досвід роботи в українській недільній школі в Москві (2005-2009 рр.), можу стверджувати, що сам процес навчання і засвоєння знань утруднюється тим, що доводиться працювати у вихідні дні, в різновікових групах, проводити індивідуальні заняття. Також проблемні моменти – відсутність програмно-методичного забезпечення недільної школи, яка працює фактично без реально-адаптованих програм і методики викладання, українська мова вивчається в більшості випадків під час підготовки до свят. Все це потребує серйозної підтримки з боку держави.

На сьогоднішній день у Росії українська мова та предмети українознавчого циклу вивчаються в таких регіонах:

Республіка Башкортостан:

Філіал Московського державного відкритого педагогічного університету ім. М. Шолохова;

Муніципальна загальноосвітня середня школа № 9 Кіровського району (м. Уфа);

Муніципальна загальноосвітня середня школа с. Золотоношка Стерлітамацького району;

Муніципальна загальноосвітня середня школа с. Троїцьке Благоварського району;

Муніципальна загальноосвітня середня школа с. Степанівка Аургазинського району;

Муніципальна загальноосвітня середня школа с. Санжарівка Чишминського району;

українська недільна школа ім. Т. Шевченка Кіровського району (м. Уфа);

національна українська недільна школа «Злагода – Согласие» Калінінського району (м. Уфа);

недільна українська школа (м. Салават).

Республіка Татарстан – працюють українські недільні школи в містах: Казані та Нижнекамську.

Воронезька область – Воронежська загальноосвітня середня школа № 91; Богучарська школа-інтернат ім. М. Шолохова.

Камчатська область – український недільний клас при загальноосвітній середній школі № 7 м. Петропавловська-Камчатського.

Курська область – недільна школа при Товаристві «Україна-Сейм» м. Курська.

Москва – при Бібліотеці української літератури працює дитячий культурно-освітній центр (у 2010-2011 навчальному році тимчасово припинив своє існування, за відсутністю фінансування), при Лінгвістичному ліцеї №1555 існує українсько-англійська група.

Оренбурзька область – працює українська недільна школа в м. Оренбурзі.

Томська область – у Заозерній загальноосвітній середній школі № 16 [4, 8, 13, 14].

Москва – центр українського життя в Росії. Багато в кого виникає питання: невже важко зібрати дітей для відкриття хоча б однієї загальноосвітньої школи, це приблизно 250-300 учнів, серед такої великої кількості українців, які живуть у Москві? Скажу відверто – так, це дуже важко. Важко зібрати дітей з усіх куточків Москви та області, але це посилено. Необхідна системна робота над цим питанням, а також зацікавленість, підтримка, фінансування, домовленість між державами. Єдиним місцем, де можна було б це питання реалізувати, – це Культурний центр України в Москві, який на сьогоднішній день бездіяльний. Вважаю, що відкриття загальноосвітньої української школи в Москві – це питання часу.

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою «Львівської політехніки» розробив проект «Українській освіті у Росії». Зроблені перші кроки реалізації проекту. Укладені договори про співпрацю зі школами м. Львова. Приємно усвідомлювати, що це питання болить не тільки українцям Росії і що є такий МІОК, колектив якого готовий надати і надає допомогу. Сподіваємось, що загальними зусиллями ми зрушимо це питання з місця.

Важливою проблемою для національної школи, яку неможливо вирішити без участі державних структур, є недосконалість механізмів реалізації законів, які торкаються прав національних меншин на освіту рідною мовою. У багатьох випадках існування чи відсутність національної школи залежить лише від волі відповідних чиновників [5, 12].

Що треба зробити, щоб на всіх просторах Росії, де сущі українці, звучало українське слово? Насамперед розробити концепцію і програму української національної освіти. На державному рівні треба пропагувати вивчення української мови українськими дітьми. Особливої уваги вимагає підготовка вчителів для потреб української освіти в російських вищих навчальних закладах. Розробка підручників, навчальних посібників, технічних засобів навчання повинна проводитись з урахуванням специфіки вивчення рідної мови в російському мовному оточенні [1, 12].

Реалізація потреб української діаспори в освіті вимагає впровадження комплексних заходів, які б відображали всі сторони освітнього процесу, спиралися на закон РФ «Про мови», яким передбачено створення системи закладів виховання та освіти мовами народів РФ, розроблення державних програм збереження та розвитку їхніх мов, сприяння виданню літератури, використання цих мов у засобах масової інформації. У Законі РФ «Про освіту» (стаття 6) декларується, що «право громадян на отримання освіти рідною мовою забезпечується створенням необхідної кількості відповідних освітніх закладів, класів та груп, а також умов для їх функціонування» [2].

Необхідна цілісна система освіти українською мовою, яка б включала широку мережу державних українських шкіл, класи з українською мовою навчання, кафедри україністики при вищих навчальних закладах тощо. Рішучі кроки в цьому мала б зробити Російська держава. Однак поки що переважає тенденція перекладання цих обов'язків на українські товариства, матеріальні засоби яких формуються за рахунок членських внесків, прибутків від господарської діяльності, добровільних пожертв тощо.

Настав час утворити спеціальну українсько-російську структуру з координуючими функціями, до складу якої ввійшли б представники Міністерства освіти Росії та України, АПН Росії та АПН України, Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою «Львівської політехніки». Наукове забезпечення освітніх проблем української діаспори

могло б бути безцінною допомогою нашим співвітчизникам у Росії. Необхідно пам'ятати, що через освітню політику в Росії ми здатні пропагувати й стверджувати ідеологію незалежної України.

1. Бабенко В. Виступ на III Конгресі українців Росії // Украинское обозрение. – № 2 (4). – травень 2002 р. – С. 12.
2. Закон РФ «Про освіту», стаття 6, 10. 07. 1992.
3. Масенко Л. Мова і політика. – К.: Соняшник, 1999. – С. 87-88.
4. Мельник Л. Українські організації в Росії. Довідник. – М., 2009. – С. 8, 13, 14.
5. Руденко-Десняк О. Всеросійський з'їзд вихідців з України // Український огляд. – № 1 (3). Незалежне видання українців в Росії. – Москва, 2002. – с. 12.
6. Стан і перспективи розвитку закладів національної освіти м. Москви. Випуск 2. – Москва, 1995.

ЛЮДМИЛА НОВИЦЬКА (Львів, Україна)

*Старший викладач,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Проблеми оцінювання знань студентів та координація навчального процесу

Підготовче відділення для іноземних громадян було відкрито 1991 року. За цей час навчання у нашому відділенні успішно пройшли майже тисяча студентів.

Навчання українською мовою ми започаткували у 1996 році. На підготовчому відділенні працюють досвідчені викладачі з великим стажем роботи, які діляться своїм досвідом з молоддю.

Підготовче відділення здійснює навчання за підручниками, посібниками і методичними матеріалами, укладеними нашими викладачами, а саме:

1. Новицька Л. Г., Поліщук Т. М. Вивчаємо українську. – Львів: ЛДУ, 1995. – 250 с.
2. Новицька Л. Г. Вивчаємо українську. Вправи. Частина 1. – Львів: Компіс, 2009. – 80 с.
3. Новицька Л. Г. Вивчаємо українську. Вправи. Частина 2. – Львів: Компіс, 2009. – 114 с.
4. Сокіл Б., Новицька Л., Товкало М. Дієслівне керування в українській мові: Навчальний посібник. – Львів: Магнолія, 2008. – 752 с.

Ми активно працюємо над новими методиками, намагаємося удосконалити навчальний процес, підняти рівень навчання й викладання.

Деякими нововведеннями хочемо поділитися з шановною аудиторією. Передусім це система контролю і оцінювання рівня знань студентів.

На основі підрахунку отриманих оцінок оперують таким поняттям, як успішність. За результатами успішності студентів майже завжди доводять перевагу одного методу над іншим. Таким чином, успішність, яка виражена в абсолютних показниках, у процентному співвідношенні чи у будь-якій іншій формі, є найбільш поширеною мірою успішності викладання. Застосування критерію успішності виявляється часто виправданим для цілого ряду практичних цілей як універсального показника, враховуючи відносну простоту його отримання. Необхідно бути лише впевненим, що оцінки, які лежать в основі цього критерію, більш-менш вірно відображають рівень засвоєних студентами знань і що уявлення викладачів про студента приблизно співпадають.

Методисти піддають критиці систему виставлення оцінок, їхній суб'єктивізм і непрапомірність відомої фетишизації поняття успішності. Надійність і об'єктивність оцінки, коли вона базується лише на одиничному суб'єктивному уявленні викладача, доволі невисока. Проведене спеціальне вивчення показує, що знання одних і тих самих студентів оцінюються по-різному різними викладачами, і відмінність у значеннях оцінок для однієї групи студентів виявляється досить значною.

Видалити суб'єктивний елемент в оцінці надзвичайно важко, та цілком можливо, використовуючи тестову систему контролю із жорстким критерієм оцінки за кожний вид тесту в період навчання на підготовчому відділенні.

Саме така система незалежного тестування проводиться на нашому підготовчому відділенні. Протягом року зав. секцією української мови проводить поетапні контролю (тестування) у всіх групах, перевіряє усі роботи і оцінює їх за єдиним критерієм. Зав. секцією аналізує результати тестування у кожній групі, звертає передусім увагу викладача на теми, які доцільно повторити і звернути увагу студентів на їхні індивідуальні помилки.

Здійснена таким чином система незалежного тестування повністю виключає суб'єктивний момент оцінювання, спонукає студентів до систематичного навчання і показує реальний рівень знань студентів. Крім того, паралельно здійснюється контроль за виконанням програми, навчальних планів і викладанням української мови.

Наступне питання, яке, як ми вважаємо, заслуговує на увагу, є питання координації навчального процесу.

Великим недоліком навчального процесу на підготовчому факультеті є укладання програм із дисциплін без належного міжпредметного зв'язку. Наприклад, низка тем з фізики, які студенти засвоюють краще після вивчення їх на математиці, вивчаються на фізиці раніше. Тому програми повинні бути написані з урахуванням міжпредметної координації за темами.

Як показує досвід викладачів-предметників і викладачів української мови, далеко не всі терміни легкі для семантизації, хоча й є інтернаціональними. Цим пояснюється те, що студенти у деяких випадках не орієнтуються в інтернаціональній термінології. Викладачі природничих дисциплін повинні скоординувати визначення понять, обумовити використання певних термінів при поясненні аналогічних тем, тому що часто викладачі фізики говорять на заняттях про поняття, які студенти вже вивчали на математиці, а студенти не можуть провести аналогії, тому що пояснення проводять (іноді навіть викладачі однієї дисципліни) за допомогою різної лексики, з використанням різних понять і символів. Для спрощення роботи викладача і студента необхідна систематизація понятійного і термінологічного пластів лексики, у тому числі й інтернаціональної.

Викладачі підготовчого відділення за матеріалами навчальних посібників уклали лексичні мінімуми з математики, фізики, хімії, біології, креслення. Результатом цієї роботи став словник:

Близнюк В. В, Новицька Л. Г. Українсько-арабський словник з природничо-наукових дисциплін (фізика, хімія, нарисна геометрія, креслення, біологія). – Львів: Компіс, 2008. – 216 с.

Словник містить певні лексичні і термінологічні пласти, наприклад, у поняття **тиск** входить низка словосполучень, які найчастіше вживаються у природничо-наукових дисциплінах:

тиск крові, тиск світла, тиск стовпа рідини, атмосферний тиск, нормальний атмосферний тиск, високий тиск, внутрішній тиск, гідростатичний тиск, зовнішній тиск, критичний тиск, максимальний тиск, мінімальний тиск, низький тиск, нормальний тиск, осмотичний тиск, парціальний тиск, підвищений тиск, понижений тиск, чинити тиск, під тиском.

Порівняльний аналіз отриманих лексичних мінімумів показав, що наукові тексти незалежно від сфери знань виявляють високу ступінь однорідності свого словникового складу при порівняно невеликій кількості використовуваних лексем.

Був укладений єдиний лексичний мінімум з усіх природничих дисциплін і введений у план координації навчального процесу для роботи на заняттях з наукового стилю мовлення і укладання посібників.

Чітка концепція навчального процесу є основою у досягненні цілей навчання іноземних студентів. Вона повинна ґрунтуватися передусім на міжпредметній координації природничих дисциплін, яка включає координацію:

- а) програм;
- б) термінологічного пласту лексики;
- в) лексичних мінімумів.

Після вищенаведених положень координації, проведених кафедрою природничих дисциплін, здійснюється координація з українською мовою шляхом укладання плану координації навчального процесу, який допомагає викладачам української мови частково вирішити дві важливі проблеми: сумістити два лексичні пласти (нейтральну лексику та наукову лексику) на кожному занятті з української мови і проводити відповідну роботу у визначеній системі.

Викладачі на підготовчому факультеті (відділенні) повинні:

- 1) скерувати усі зусилля на навчання студентів-іноземців мові спеціальності з метою підготовки до лекційної форми навчання у виші;
- 2) ввести в учбовий процес зіставний аналіз сполучуваності певних лексичних одиниць і синтаксичних конструкцій наукового і нейтрального стилів мовлення;
- 3) укладати тексти з наукового стилю мовлення з мінімальною адаптацією, але з активною лексикою, словосполученнями і конструкціями;
- 4) навчити студентів вільно читати тексти зі спеціальності та творчо працювати з текстами.

Подивимося, як вирішують поставлені перед ними завдання викладачі природничих та суспільних дисциплін.

В ідеалі вони не повинні навчати студентів програмному матеріалу, а повторювати програмний матеріал середньої школи, навчаючи мові спеціальності. Та на практиці це не виконується на жодному підготовчому факультеті (відділенні). Причиною цього є те, що студенти, які навчаються на підготовчому факультеті (відділенні), не володіють достатньо, а іноді й зовсім хоча б мінімальним програмним матеріалом середньої школи. Тому у викладачів-предметників єдина мета – за 10 місяців навчання ліквідувати прогалини у знаннях студентів, а у більшості випадків з першої теми до останньої дати студентам знання з дисциплін. Часу ж на вивчення мови спеціальності у них немає.

Під час підготовки до кожного заняття з української мови викладач звертається до плану координації навчального процесу, виписує лексичні одиниці, які він повинен ввести і закріпити протягом тижня. Наприклад, під час вивчення поняття граматичної категорії роду іменників поряд із такою загальноовживаною лексикою, як стіл, кімната, аудиторія, вікно, будинок, ручка, викладач вводить слова коло, циліндр, речовина, хімія, рух, метр, секунда тощо.

Під час вивчення граматичної категорії роду і числа прикметників поряд з лексикою великий, маленький, високий, світлий, червоний, добрий вводиться лексика наукового стилю мовлення: фізичний, хімічний, електричний, від'ємний, додатний, спеціальний, міжнародний...

На заняттях з української мови під час роботи з текстом викладач закріплює лексику спеціальності у словосполученнях, реченнях і конструкціях, згідно плану координації навчального процесу.

Так вводиться й закріплюється на заняттях з української мови при роботі з текстами 80 – 90 % лексичного мінімуму спеціальності.

На нашому підготовчому відділенні на заняттях зі спеціальності і з вивчення конспектування використовується текст спеціальності, а не учбовий текст.

Навчити студентів синтаксичним конструкціям і конспектуванню можна на матеріалі будь-якого тексту, а використовувати адаптований текст викладачу легко і зручно. Цей текст при поясненні не вимагає спеціальної підготовки, а, відповідно, і витрат часу, на його матеріалі легко повторювати будь-які конструкції, структури, моделі. Але якщо проводити заняття зі спеціальності і конспектування на матеріалі учбового тексту, то можна потрапити у глухий кут. На поглибленому етапі вивчення студенти слухають лекції зі спеціальності неадаптовані, які розраховані на носіїв мови.

Якщо викладач на підготовчому факультеті (відділенні) не розглядає лекцію як особливий вид учбового тексту, то виникає природне протиріччя між початковою і кінцевою метою навчання, яке полягає у тім, що студент після року навчання не в змозі зрозуміти і законспектувати запропонований йому матеріал зі спеціальності.

Систематичне використання на заняттях з української мови поряд із загальнонавчальною лексикою лексики спеціальності і текстів спеціальності на заняттях з НСМ значно полегшить подальше навчання у вищих навчальних закладах.

Ми стисло показали координацію аудиторного навчального процесу, тому що це головна ланка в координації роботи викладачів підготовчого факультету (відділення).

Але для того, щоб координаційна робота була більш ефективною і досягнула мети, вона повинна проводитися за комплексною програмою, яка передбачає:

1. координацію аудиторного навчального процесу;
2. підвищення кваліфікації викладацького складу шляхом проведення спільних семінарів викладачів української мови та предметників;
3. проведення спільних засідань методистів кафедр української мови та природничих дисциплін;
4. спільне укладання поурочних методичних матеріалів і методичних посібників;
5. здійснення координації у виробленні навичок самостійної роботи студентів.

Кожне з вищенаведених положень посідає певне місце у координації навчального процесу і без утілення одного з них координація не буде повною і достатньо ефективною.

ЛЕСЯ ОЛІФІРЕНКО (Донецьк, Україна)

*Кандидат філологічних наук, доцент,
Донецький інститут ринку та соціальної політики*

РОБОТА ЗІ СЛОВНИКОМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Словникова робота на заняттях з української мови як іноземної є однією зі складових різноманітної роботи з розвитку мовлення студентів-іноземців, збагачення їх словникового запасу. Оволодіння словниковим складом української літературної мови є необхідною умовою вивчення студентами-іноземцями української мови: її орфоепії, орфографії, граматики, правильного слововживання, зв'язного мовлення. З метою підвищення мовленнєвої культури на заняттях з української мови як іноземної особливу увагу необхідно приділяти завданням, спрямованим на збагачення активного словника студентів, а також формування в них навичок вибирати зі свого словникового запасу для висловлювання думки ті слова, що найбільше відповідають змісту висловлювання і роблять його правильним, влучним і виразним. Тому вміння користуватися словником є важливою передумовою оволодіння нерідною, у даному випадку українською, мовою.

Уже на початковому етапі вивчення української мови як іноземної викладач повинен навчити студентів працювати з різними типами словників: спочатку з поурочним, потім зі словником-мінімумом і пізніше – з тлумачними та спеціальними словниками. Водночас можна залучати також і матеріали тематичних словників.

Уміння раціонально користуватися словником – це не лише вміння швидко й правильно знаходити потрібне слово, але й вміння виділяти початкову форму слова, вибирати відповідні до контексту лексичні значення слів.

Знайомство з мовними явищами полісемії, граматичної омонімії тощо також слід пов'язувати зі словниковою роботою. Словникова робота може проводитися у різних напрямках, а саме: ознайомлення студентів з лексичним значенням нових слів, словосполучень; засвоєння деяких граматичних форм, утворення яких викликає у них труднощі; навчання правильній вимові слів, зокрема постановці наголосу; формування правописних умінь.

На першому етапі студенти-іноземці знайомляться з новими словами, з'ясовують лексичне значення кожного слова. Іноді лексичне значення впливає з контексту, і в таких випадках студенти можуть зрозуміти значення слова самостійно, без спеціальних пояснень. Для слів з предметним значенням пропонується наочне пояснення з використанням самого предмета або малюнка з його зображенням. Зміст абстрактних понять розкривається шляхом стислого словесного тлумачення. На цьому етапі можна застосовувати прийом відкритого міжмовного зіставлення.

Наступний етап – словниково-орфографічні вправи, які в комплексі спрямовані на стійке засвоєння правопису, вимови, правильної побудови граматичних конструкцій, активізацію активної лексики та розвиток зв'язного мовлення. На цьому етапі використовуються такі завдання:

- різноманітні види роботи з орфографічним словником (постійне звернення до словника сприяє створенню у студентів важливої навички швидко схоплювати правильне написання слів, навички роботи з довідковою літературою);

- орфографічна робота зі словом (постановка наголосу, виділення «важкої» літери, звуко-буквений аналіз слова, поділ слова на склади і на склади для переносу);
- підбір спільнокореневих слів, а також словотворення за допомогою префіксів та суфіксів;
- розбір слів за будовою (у процесі такої роботи студенти усвідомлюють значення кожної морфеми в слові);
- добір до слова синонімів, антонімів, які допомагають передати думку виразно, яскраво;
- складання словосполучень;
- робота з деформованими текстами;
- різноманітні види роботи з фразеологізмами, загадками, прислів'ями та приказками;
- складання зі словом словосполучень, речень, а з групою слів – міні-творів.
- запис слова у власний словничок з ілюструванням;
- письмо з пам'яті;
- диктанти (попереджувальний, пояснювальний, вибірковий, малюнковий, творчий, диктант з коментуванням, диктант-переклад), які є активною формою тренувальних вправ і засобом перевірки навичок з правопису;
- творчі завдання (створення власних словників за запропонованими темами).

Протягом усього навчання вивчені слова повторюються шляхом швидкого промовляння, систематично вводяться у вправи, які виконуються на занятті, словникових та контрольних диктантів. До кожного слова студенти можуть підбирати мовний матеріал за такими розділами: 1) тлумачення слова; 2) вимова слова; 3) походження слова; 4) спільнокореневі слова; 5) синоніми, 6) антоніми; 7) фразеологізми; 8) практичний матеріал (прислів'я, приказки, речення з художніх творів, вірші).

Отже, ефективність словникової роботи на заняттях з української мови як іноземної залежить від того, наскільки систематично вона проводиться і наскільки доцільно вона побудована.

1. Изучаем украинский язык: Самоучитель / Ю. А. Жлуктенко, Е. А. Карпиловская, В. И. Ярмач / Под ред. В. М. Русановского. – 4-е изд., исп. и доп. – М., 2004.
2. Космакова-Братушенко Т. Д. Українська мова для іноземців: Навч. посібник. – Одеса, 2000.
3. Левицький В. В. Сучасне розуміння структури лексичного значення // Мовознавство. – 1982. – № 5. – С. 12–19.
4. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови. – Х., 1995.
5. Шанский М. М. Лексикология современного русского языка. – М., 1972.

ГАННА САПСАЙ (Мінськ, Білорусь)

Керівник гуртка при Палаці дітей та молоді

УКРАЇНСЬКА МОВА – НАЙВИЩИЙ ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Мовна освіта сьогодення зорієнтована на виховання особистості, здатної вільно спілкуватися в різних сферах суспільного життя. Основним засобом спілкування є мова, точніше – її функціонування у процесах передачі інформаційного та інтелектуального змісту, її конкретна форма, вияв – мовлення.

Та набагато складніше виглядає питання спілкування між собою українською мовою молоді в Білорусі, де українська мова є рідною мовою їх предків, далеких і близьких. Тут освітянські проблеми мають специфіку і потребують окремого вивчення.

Ось уже 20 років наші держави живуть окремо одна від одної, але ж їх тісно зв'язують проблеми не тільки економічного характеру, а й освіти.

Українська освіта за кордоном розвивається на загальновизнаних методологічних засадах, усталеними засобами, за різноманітними формами і методами, застосування яких залежить від об'єктивних та суб'єктивних факторів у конкретних країнах, зокрема, давності перебування українців за кордоном. Нестабільне становище української освіти у пострадянських країнах пояснюється коротким періодом перебування українців у статусі закордонних. Виникає потреба усвідомлення національної належності та самоідентифікації з українською нацією: інтерес до рідної мови, культури, традицій в родині, особистий вільний вибір щодо вивчення української мови, потреба у зв'язках з етнічною Батьківщиною, входження до складу товариств національної меншини, діяльність у складі товариств, задоволення національних потреб в створенні позитивного іміджу країни, походження своїх батьків, родичів, формування почуття національної гордості. Дослідження розвитку української освіти в Білорусі вказує на значну роль і високий рівень розвитку діяльності української громади (діаспори).

Професор Гродненського університету Д. Карєв на основі вивчення становища українців у Білорусі в статті «Українці і білоруси: проблеми історичного співіснування і взаємовідносин» підкреслює, що «об'єднання українців і білорусів головним чином проявляють себе у культурно-мистецькій та освітній сферах».

Варто згадати сьогодні про те, що білоруські поліщуки – не нація. В 1939 році вся документація тут велась на українській мові, і школи були українські. Тривало це недовго, бо ті, хто писав себе українцем, потім записались білорусами.

Та «просвітяни» Берестейщини створювали тут курси по вивченню української мови і літератури, видавали свою газету «Берестейський край».

Діяльність національних меншин досить розвинута, бо українська держава у виробленні національної політики керується Декларацією ООН про права осіб, що належать до національних, етнічних, культурних, релігійних і мовних меншин, Рамковою угодою про захист національних меншин ОБСЄ. Разом з іншими країнами – учасницями СНД, Україна підписала «Конвенцію про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин».

Сприяння закордонному українству у галузі освіти задекларовано у Конституції України, «Законі про освіту», Національній програмі «Освіта. Україна в XXI столітті».

Конкретні заходи передбачені у відповідних Національних програмах щодо сприяння закордонним українцям.

13 липня 1998 року було прийнято «Закон про мови в Республіці Білорусь». У ст. 21 зазначається, що право на виховання й освіту рідною мовою мають особи інших національностей, які проживають на території Білорусі. За даними перепису населення в РБ 42 % українців тут визнають рідною мовою українську, а на Берестейщині цей показник ще вищий – 53 %, на Гомельщині – 52 %. «Закон про мови» посприяв активній роботі українських об'єднань в питаннях збереження української мови: у Бресті – українське відділення та класи вивчення української мови, у Кобрині понад 10 факультативів, а в Мінську товариство «Січ» створило недільну українську школу, де навчалося більше як 100 дітей. Факультатив діяв і при мінській гімназії № 7. Вивчалась українська мова факультативно у білоруськомовному ліцеї ім. Я. Коласа.

Буду казати про себе, викладачку української мови в Білоруському державному університеті. У 1995 році було набрано першу групу студентів-україністів.

Починали ми працювати без жодного підручника, без жодного методичного посібника. Пробивалися, як могли. Довелося зв'язатись з Миколаївським педінститутом, де нам передали ті підручники, за якими я працюю і досі.

Це Терлак З. М., Сербенська А. А. «Украинский язык для начинающих», Ющук І. Ф. «Курс ускоренного обучения украинскому языку», Ісіченко Ю. А. «Самоучитель украинского языка», Ольга Олійник «Світ українського слова».

Ми розуміли, що українська мова повинна стати для студентів об'єктом пізнання, осмислення її суті як соціального феномена. Але ж головна функція мови полягає в тому, що вона є засобом спілкування, пізнання нагромаджених людством культурних цінностей, а також засобом самовираження особистості. Студентів потрібно було прилучати до національної і світової культури. Я як носій рідної мови покликана була формувати у молоді Білорусі почуття прекрасного стосовно української мови і особливості її ментальності, форму вияву національної гідності і особистої свідомості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно користуватися засобами мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

Відповідно до поставленої мети головними завданнями навчання української мови є наступне:

- виховання потреби у вивченні української мови;
- формування духовного світу молоді, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів шляхом прилучення через мову до культурних надбань українського народу;
- вироблення навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення і створення висловлювань з дотриманням українського мовленнєвого етикету;
- засвоєння студентами базових орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних умінь і навичок;
- програмою була передбачена робота над виробленням умінь сприймати усне і писемне мовлення, умінь відтворювати і самостійно будувати усні і письмові висловлювання різних жанрів, які необхідні у період навчання у процесі майбутньої діяльності і просто в життєвому спілкуванні.

У зв'язку з цим програмою передбачалося практичне ознайомлення студентів з видами мовленнєвої діяльності, різновидами аудіювання (глобальним, детальним, критичним), різновидами читання (ознайомчим, вивчальним, вибіркоким).

Де можна було почути українську мову, де можна було відчуті її красу, мелодійність, чарівну мелодію пісні, їдке слово анекдотів, красу і багатство її в загадках, приказках, прислів'ях?

На допомогу приходить громада (українці діаспори – об'єднання українців «Заповіт»). Ми йшли з ними поруч. На факультеті було започатковано щорічні дні української культури, до студентів приходили співаки, письменники. Слово українське несло їм світ того народу, який в тяжких випробуваннях відстояв свою незалежність, свою велику місію – бути народом, якого «правди сила ніким звойована ще не була».

Спілкування і мовлення, ситуація спілкування, тексти, монологи і діалоги, різні стилі мовлення – в цьому дуже добре допоміг нам Київський державний університет, де студенти проходили стажування. Такі види навчання дали свої результати. Двоє студентів закінчили магістратуру, одна вчиться в аспірантурі.

Та більша частина випускників пішла працювати до школи як вчителі білоруської мови. Добре, якщо в серцях випускників залишилося слово українське, країна близька і закордонна – Україна.

Деякі з ентузіастів, які створювали у школах факультативи з вивченням української мови, знайомили своїх учнів з культурою, літературою та мовою України, і їх вихованці брали участь у міському конкурсі читців поезії Т. Г. Шевченка, який пройшов минулого року в Палаці дітей та молоді.

Мінське громадське об'єднання українців «Заповіт» з 2005 року організувало курси з вивчення української мови за спеціальною програмою при Палаці дітей та молоді (м. Мінськ). В рамках цього курсу проводяться семінари та мовна практика в Україні (м. Чернігів), тижні української мови та дитячо-юнацькі семінари, де підбиваються підсумки навчального року. Тих, хто володіє мовою і має бажання вчитися, рекомендуємо на навчання у ВНЗ України. За останні роки тут навчалось майже 50 дітей. Щорічно організовуємо їх відпочинок у літніх таборах України – табори Рівненщини.

На заняттях курсу «Українська мова, література, історія» доводиться прищеплювати слухачам різними шляхами любов до українського слова, української культури, історії. Рефреном всього курсу уроків української мови є слова Володимира Сосюри:

О місячне саяво і спів солов'я,
півонії, мальви, жоржини!
Моря бриліантів, це – мова моя,
Це – мова моєї Вкраїни!

Першим чарівним словом для них є слово великого поета України, батька нації, Тараса Григоровича Шевченка. Наведу лише один приклад. Я задумалась над тим, чи зможуть вони, діти Білорусі, зрозуміти чарівність слова поезії Т. Г. Шевченка.

На допомогу прийшов пам'ятник поетові в м. Мінську, який стоїть біля річки Свіслочі. Свіслоч... А Шевченко писав про Дніпро.

Рече та стогне Дніпр широкий...

Як уявити їм велич Дніпра, слова любові поета до своєї Батьківщини? Яким буде для них Шевченко? Вивчення віршів, читання поем, конкретні уроки Шевченка дають можливість їм знайти те, що дасть право сказати – це «Мій Шевченко».

На конкурсі читців творів Шевченка і розкрилася любов до поета, цікавість до його поезії. Серед 200 учасників (більшість шкіл м. Мінська) були і наші слухачі курсів. Четверо із них зайняли призові місця. Дерево поезії Шевченка виростало з національного ґрунту, але віттям своїм сягає тепер усіх континентів, бо творчість поета гуманістична, інтернаціональна, вселюдська за своїм глибоким змістом.

Світоч української поезії, провісник сім'ї вольної, нової, він був і є в очах поколінь переконаним поборником дружби народів. Ось тому і білоруська молодь залишається не байдужою до нашого Тараса Григоровича Шевченка. Молодь відчула, що українська мова несе в собі той заряд мудрості народу, який розкривається в творах поетів. Як же зрозуміти їм чудові слова пісень: «Червона рута», «Вишневий садочок», «Калинонька», «Гай зелененький», «Срібний місяць», «Рушник вишиваний», «Чорнобривці», «Барвінок»? Це мене воно хвилює, це картина мого краю, моєї України. А їм, щоб яскравішим було уявлення про це, я привозила зі свого городу (дачі) і руту, і калину, і чорнобривці, і барвінок.

«Пісня про рушник» А. Малишка сподобалась так, що ми зробили виставку рушників і вишиванок, щоб донести до молоді ще одну сторінку душі українського народу.

Окремо хочеться сказати про вивчення твору Лесі Українки «Лісова пісня». Які проблеми побачили у п'єсі? І відповідь була однозначна: сенс життя, проблема людини і природи, щирого кохання, сімейного щастя, свободи й неволі. «Лісова пісня» виховує у нас активну життєву позицію: естетичні почуття і повагу один до одного, любов і бережливе ставлення до природи. Не можна бути байдужим до всього того, що навколо нас.

«Високі дерева розвісили свої верхівки. Красується біла кудрява берізка з пахучими листочками, тремтить осика, а коренастий дуб розкинув килимом своє гілля. В темряві кудрявій здається ходить лісовик, оглядаючи своє добро, а лісові русалки танцюють танок під спів пташок». Послухайте, це Лесин світ, світ її героїні, яка пізнала велике земне почуття любові до природи, до людей, до Лукаша. Вона «згорає» від цього кохання, але залишається вічністю.

О, не журися за тіло!
Ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий, пухкий попільнець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, -
стане початком тоді мій кінець.

Не можна бути байдужими до творчості великої дочки великого народу. Сильна, незламна, борець-Прометей, філософ життя людського. Відчуваю, що слухачам моїм це стає близьким, вони будуть читати Лесю Українку, будуть знати, що є найвища людська любов – любов до Батьківщини.

Ще небагато часу ми живемо окремими державами – Білорусь і Україна. Тільки 20 років ми існуємо як незалежні держави. Та вроджене чуття рідної мови передається з покоління в покоління.

Україномовна особистість усвідомлює свою належність до українського народу, живляє українську мову в близькому їй середовищі (діаспорі), прагне оволодіти нормами літературної мови, тому і виникає необхідність зберегти своє рідне через вивчення мови на тих курсах, які діють у нас в Мінську.

Тепер ми вирішили трохи розширити рамки у вивченні літератури, народної творчості. У цьому 2010-2011 навчальному році об'єднання українців «Заповіт» відкрило молодіжний клуб «Смолоскип». Це дало нам можливість у рамках клубу вивчати не тільки мову, літературу, а й зробити гурток на тему «Народознавство» та танцювальний гурток «Світанок». Викладачами прийшла наша молодь: випускниця українського відділу філфаку БДУ, випускниця Педагогічного університету ім. М. Танка, студентка хореографічного коледжу. Шукаємо нові шляхи подачі матеріалів, які зацікавили б слухачів. Донести їм красу українського слова, щоб вони захотіли поїхати в Україну і почути там цю чарівну мову, подивитися на красень-Дніпро і послухати, як він «реве та стогне».

Виховання національної гідності – це вміння донести до слухачів досягнення національної культури, традицій, обрядів, історії нації. Ми, працівники освіти, покликані до того, щоб молодь зрозуміла, що їм, а не «соловейкам», надано право зберегти мову народу, коріння якого вони мають.

Колись можуть настати й такі часи, що нашої мови не буде пам'ятати навіть найменший соловейко. Тому не можна покладатися тільки на солов'їв. Це ми покликані до того, щоб зберегти українське слово. Тільки від порога рідної мови можна виходити на широкі магістралі світу. Слово довірилося нам і повірило в нас.

Не сполохайте рідного слова, захистіть його, притуліть до серця, наповніть ним своє життя, не дайте погаснути зеленому вогнику роду нашого.

ОКСАНА ТУРКЕВИЧ (Львів, Україна)

Молодший науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», здобувач кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка

ТЕРМІНОЛЕКСИКА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ

Після затвердження державного статусу української мови у Конституції та введення її як обов'язкового предмета для студентів-іноземців у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації впродовж п'яти років навчання з'явилося соціальне замовлення на вивчення української мови іноземними громадянами, отже, почався помітний розвиток методичної науки. Динамічне функціонування методики викладання української мови як іноземної своєю чергою спричинило потребу у впорядкуванні її термінології.

Термінолексика методики викладання української мови як іноземної є сукупністю спеціальних одиниць на позначення методичних понять, які виформовують систему на логічному та лінгвістичному рівнях. Перебуваючи під впливом внутрішньомовних та позамовних чинників, методична термінолексика безперервно еволюціонує, удосконалюючи свій функціональний статус.

Зважаючи на потребу комплексного впорядкування методичної термінології, важливого значення набуває дослідження запозичень у кожній професійній мові.

«Особливістю сучасного нормалізаційного процесу в українській термінології є прагнення відновити національну ідентичність на всіх мовних рівнях (лексичному, словотвірному тощо)» [1, с. 124].

У такому контексті термінознавці орієнтуються на величезні досягнення часу «золотого десятиліття» (20-30-ті рр. XX ст.). Науковці цього періоду не оминули увагою і педагогічні терміни.

Цей аспект можна продемонструвати прикладом із Словника термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування П. Горецького, виданому у 1928 році в Інституті української наукової мови [2].

П. Горецький детально проаналізував дві спеціальні лексеми *метода та метод* і подав корисну інформацію щодо вживання правильної форми.

«Формі метод треба дати перевагу перед формою «метода», в який би мовній сфері ми не брали запозичення цього слова. Якщо виходити з сфери польської чи російської мови, вплив яких найлегше припустити (першої на Заході України, другої – на Сході), то треба зважати на те, що в польській мові лексикографічні матеріали дають поруч форми «metoda» й форму «metod», а крім того польська мова не може бути зразком послідовного віддавання тих слів грецької мови, що походять від грецького слова «одоϋ»: metoda, але period, epizod, в російській мові форма метод майже витиснула колись уживану форму «метода».

Якщо виходити з сфери західно-європейських мов, то найприродніше виходити з сфери французької мови, звідки найприродніше припустити запозичення й інших слів того ж походження; всі вони в українській мові існують у фонемі французької мови (епізод, період, синод); рід французького слова не впливає на рід уживаної в українській мові форми «la periode» – «період», а не періода.

Нарешті, коли виходити з сфери грецької мови, то жін. рід слова «обос» та μεθόδος не може бути підставою для роду вживаної в українській мові форми. Зважаючи на це й бажаючи додержати послідовності у віддаванні слів, що походять від грецького «обос» – анод, катод, епізод, період, синод – комісія завела форму – метод» [2].

Детальний аналіз терміна *метод* може послужити прикладом для досліджень інших запозичених терміноодиниць, зокрема їх правильної форми.

Разом із тенденцією відновлення національного коріння у терміновживанні, яка в основному ґрунтується на традиціях періоду «золотого десятиліття», тобто часу утвердження української термінології, «у наукових працях останніх років іншомовні слова трактують як нормальну функцію лінгвістичного життя (В. Лейчик, Г. Онуфренко), яка набуває особливої перспективності й унаслідок цього заслуговує на серйозну увагу дослідників» [4, с. 3-8].

Тобто у розвитку української термінології постійно переплітаються дві протилежні тенденції: націоналізації та інтернаціоналізації термінного складу.

«Запозичення у термінології – це зміни лексичного складу, зумовлені міжмовними зв'язками; причому такі зміни можуть зачіпати як функції та вживання лексико-семантичних одиниць, так і їхню смислову структуру» [7].

Найбільше українська мова взаємодіє із сусідніми російською та польською мовами, отже, закономірно, процес запозичання відбувається із цих мов чи за їх посередництвом.

Тенденція запозичання із сусідніх мов є зміненою позамовними причинами, зокрема глобалізаційними процесами, які зумовили поширеність англійської мови.

Оскільки фахова мова методики викладання УМІ виформувалась в основному протягом кінця ХХ століття, тому частка англіцизмів у її складі є великою.

Ми не будемо аналізувати інтернаціональні терміни, що утворились на основі греко-латинських компонентів, оскільки доцільність їх використання неодноразово підтверджена.

На основі критеріїв, що дозволяють вибрати національну чи іншомовну назву для позначення методичного поняття, сформуємо рекомендації.

Мовознавець Д. Лотте [5, с. 4] вважає, що термін можна вважати засвоєним у терміносистемі, якщо сполучення звуків слова відповідає загальноприйнятим звукосполученням мови. Підтвердженням цього є термін *інтернет*, який в українській мові спочатку функціонував у формі *Internet*, проте внаслідок транслітерації утворився україномовний варіант. У методичну систему цей термін увійшов на сучасному етапі становлення науки як номінація, пов'язана із розвитком дистанційного навчання.

Другий критерій, на думку Д. Лотте, полягає у тому, що морфологічна форма і окремі формальні ознаки слова повинні відповідати загальноприйнятим у мові, гармонізувати зі всією будовою мови.

Спосіб освоєння терміна *інтернет* відповідно до цих ознак докладно проаналізував Б. Шуневич.

«Термін *Internet* пишуть в обидвох мовах (англійській та українській) або з великої: *Internet* – Інтернет, або з малої букви: *internet* – інтернет, відмінюють його у чоловічому чи жіночому роді, або вважають незмінним, тобто додають або не додають закінчення у різних відмінках в українському еквіваленті цього терміна. Як відомо, термін є аббревіатурою від двох англійських слів *International network* і разом із тим власною назвою міжнародної мережі, тобто в англійській та українській мовах повинен писатися з великої букви. Ядро

цього терміна в українському варіанті *мережа* належить до жіночого роду, а отже аббревіатура мала би належати також до жіночого роду. Але оскільки термін Інтернет закінчується на приголосний як, наприклад, слова багнет, корнет, очерет, то в українській мові його слід уживати як іменник чоловічого роду, а отже він приймає закінчення іменника чоловічого роду, тобто родовий відмінок – Інтернету, орудний – Інтернетом, місцевий – в Інтернеті та ін. У сполученнях термін Інтернет також повинен писатися з великої букви, наприклад, Інтернет-технологія» [8, с. 102].

У такому детальному аналізі докладно описано морфологічне та графічне пристосування терміна *інтернет* до української мови.

Що стосується правопису, то на сучасному рівні існують два варіанти написання аналізованого терміна: з великої та з малої літери (*Інтернет* – *інтернет*). На нашу думку, ця спеціальна одиниця помітно втрачає ознаки власної назви, у найближчому часі вона сприйматиметься мовцями як загальна назва певного явища, і тому, можемо припустити, що закріпиться варіант *інтернет*.

Останній критерій, згідно із Д. Лотте, полягає у здатності іншомовної лексеми утворювати похідні одиниці. Спеціальна одиниця *інтернет* на сучасному етапі розвитку лінгводидактики не утворює однокорених похідних, а лише юкстапозити: *інтернет-навчання*, *інтернет-курс*, *інтернет-технології*.

На противагу наведеному прикладу, становлення одиниці *мультимедіа* має інші особливості. У методичній термінолексичі зазначена одиниця є терміном, а також може утворювати деривати, які формують різні нові терміносполуки: *мультимедійний підручник*, *мультимедійні засоби навчання*, *мультимедійні матеріали*, *мультимедійні навчальні програми*.

Проте одиниця *мультимедіа* не виконує вимоги морфологічного пристосування, оскільки невизначеним залишається її рід. Проблемним є питання відповідності її фонетичного складу законам української мови.

Тому до вищенаведених класифікаційних ознак, на думку Д. Лотте, потрібно додати ще мовну звичку, зумовлену значним поширенням слова. Також, якщо у мові немає синонімічних одиниць, які позначають наукове поняття, то асимілювання іншомовної одиниці є виправданим.

Терміни, до складу яких входить елемент *інтернет*, мають високу частотність вживання і не мають українського відповідника, отже, вживання цієї одиниці у фаховій мові методики викладання УМІ, зокрема у складі складених термінів, є незаперечним.

Таким чином, процес запозичання є завершеним тоді, коли за допомогою певних способів залучення (найчастіше перекладу за допомогою калькування чи транслітерації) іншомовна лексема починає функціонувати у певній фаховій мові. Згодом чужомовна одиниця проходить етапи графічного, фонетичного, морфологічного пристосування, часто можливими є зміни її семантичної структури.

Інтегрування іншомовної одиниці у термінологію методики викладання УМІ часто супроводжується суперечностями. Наприклад, через різні способи перекладу в методичній термінолексичі функціонують дві терміноодиниці: *негативний трансфер* та *негативне перенесення*.

Компонент *трансфер* є інтернаціональною одиницею. Термін *негативне перенесення* утворився за допомогою калькування.

Подібним прикладом є становлення назв інтерактивних методів навчання *мозкова*

атака – мозковий штурм. На сучасному етапі у науковій мові методики викладання УМІ функціонують два терміни.

Паралельне вживання термінів *мовний портфель* – *мовний портфоліо* також спричинене розбіжностями перекладу, а наслідком є існування двох спеціальних одиниць. Терміносполука *мовний портфоліо* – граматично неправильна, оскільки слово іншомовного походження *портфоліо* має середній рід, тому правильне узгодження – *мовне портфоліо*.

Термін *портфоліо* вже активно вживається в освітній сфері із значенням «документ з переліком і підтвердженням прослуханих особою курсів і набутих знань/умінь» [6, с. 428.]

Мовна практика повинна надати перевагу якомусь одному термінові, з сучасного погляду ми рекомендуємо варіант *мовний портфель* як доцільніший.

Якщо необхідність запозичання пов'язана із «потребою дати позначення новим предметам, явищам або поняттям, для яких у власній мові не було найменувань» [7], то запозичення є допустимим явищем.

До цього критерію додаємо описані вище ознаки, запропоновані Д. Лотте – і як результат визначаємо правильність вживання іншомовного терміна.

Терміни: *онлайн-навчання, навчальний вебсайт, дистрактор, навчальна анімація, слайд, конкорданс*, на наш погляд, повинні стати нормативними одиницями фахової методичної мови.

У такого типу запозиченнях «новий елемент виявляється необхідним, оскільки міжмовні тенденції до його появи збігаються із власне внутрішніми потребами і можливостями даної мови» [7].

Проаналізованим іншомовним одиницям можемо протиставити терміни, які без необхідності поповнюють склад методичної фахової мови. Яскравим прикладом є лексема *тьютор*.

Ми погоджуємось із думкою Б. Шуневича, що потрібно не калькувати цю лексему, а перекласти як *викладач-консультант*. На думку науковця, *тьютор* – це викладач, і в його функції входить консультування студента в процесі навчання [8, с. 102].

Невирішеною залишається проблема вживання одиниць, що позначають одне поняття різними усталеними термінами: *креативний метод – творчий метод, мовний тандем – мовний обмін, кліше – сталий вислів, адаптація студента-іноземця – пристосування студента-іноземця, корекція – виправлення*.

Переважно одна із таких одиниць є інтернаціональною, а інша – її українським відповідником. У такому контексті потрібно взяти до уваги певні пріоритети, які мають національне чи міжнародне спрямування.

Перш за все процеси узгодження національної та іншомовної терміносистем відбуваються на лексичному рівні. Якщо лексичну гармонізацію розуміти як «процес термінологічної роботи, направлений на забезпечення єдиної, узгодженої системи понять та термінів на національному та міжнародному рівнях», то немає жодних наукових заперечень щодо функціонування інтернаціональних термінів [3, с. 365].

Наприклад, якщо дотримуватись вимоги короткості терміна, то пропонують двокомпонентну сполуку змінювати на однокомпонентну іншомовну, термін *корекція* є інтернаціоналізмом, утвореним на латинській основі, і сприяє гармонізації, одиниця *тандем* також вже прижилася в українській мові і пояснюється у великому тлумачному словнику.

Ще одним аспектом, пов'язаним із вживанням іншомовних слів, є їх семантична адаптація у термінології методики викладання УМІ. Особливо це стосується транстермінів,

тобто одиниць, які функціонують паралельно у кількох науках. Наприклад, *модуль* як лінгводидактичний термін позначає «задокументовану завершену частину освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практик), що реалізується відповідними формами навчального процесу», *сертифікат* – посвідчення, документ про опанування курсу навчання та професійної підготовки [6, с. 430].

Внесення таких одиниць до галузевих словників дозволить частково вирішити проблему міжнаукової омонімії, здебільшого зумовленої поширенням іншомовних неологізмів.

Упорядкування термінів кожної галузевої системи на етапі її становлення зможе запобігти необґрунтованому адаптуванню іншомовних, переважно запозичених з англійської мови спеціальних лексем, а отже сприятиме комплексному термінологічному плануванню.

Дослідження запозичень фахової мови методики викладання УМІ доповнює вивчення процесів освоєння лексичних інновацій у мовній практиці. Непослідовності у правилах передавання слів іншомовного походження потребують оперативного вирішення на загальнонаціональному рівні.

1. Боярова Л. Мовна норма і варіантність у термінології / Л. Боярова, О. Радченко // Матеріали V Конгресу Міжнародної асоціації українців. Мовознавство : збірник наукових статей. – Чернівці : Рута, 2003. – С. 124-129.
2. Горецький П. Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування (відтворене видання 1928 року) / П. Горецький. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – 111 с.
3. Коробейникова Д. Гармонізація як вагома сфера процесу впорядкування термінології (на прикладі термінології Європейського права). – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_3/statti/88.pdf
4. Кочан І. Термінологія: національна чи міжнародна? / Ірина Кочан // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – № 648. – С. 3-8.
5. Лотте Д. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д. Лотте. – М. : Наука, 1982. – 154 с.
6. Терещенко С. Інновації у субмові вищої освіти в контексті Болонського процесу // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць / Відп. ред. Л.О. Симоненко. – К., 2005. – Вип. VI. – С. 428-431.
7. Туровська Л. Інтеграція іншомовних лексем у сучасну українську термінологію. – Режим доступу : [http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc Gum/Npchdu/Philology.Linguistics/2009_85/85-26.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc%20Gum/Npchdu/Philology.Linguistics/2009_85/85-26.pdf)
8. Шуневич Б. Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання / Б. Шуневич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2003. – № 490. – С. 95-104.

ОЛЕСЯ ЦЕРКОВНЯК-ГОРОДЕЦЬКА (Київ, Україна)

*Кандидат філологічних наук,
Вчений секретар Міжнародної школи україністики НАН України*

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ У ЛІТНІХ ШКОЛАХ

До наймолодших установ Національної академії наук України належить **Міжнародна школа україністики**, яка з часу проголошення незалежності нашої держави (1991 р.) спрямувала свою діяльність на поширення української мови за межами України серед громад діаспори та представників зарубіжних країн, які зацікавлені засвоїти державну мову України.

Організація і проведення Літніх сесій МШУ має свою історію: надбання досвіду організаційних форм навчання, вироблення системного підходу до градації рівнів засвоєння мови, добору тематики, урахування потреб слухачів, забезпечення навчального процесу відповідними матеріалами, організація культурних програм, забезпечення навчального процесу фахівцями, які мають досвід викладання української мови як іноземної.

В основу навчальної програми літніх сесій покладено принципи сучасної методики викладання мов, зокрема комунікативне спрямування навчання, індивідуальний підхід до кожного слухача, створення невимушеної атмосфери спілкування, обміну досвідом і співтворчості. Формування груп слухачів відбувається з урахуванням рівня володіння мовою й особистих зацікавлень. Як відомо, сучасна методика навчання мов, зокрема іноземних, є однією з найбільш розгалужених наукових дисциплін, яка має традиції і в Україні.

Важливо підкреслити, що вивчення іноземної мови є ефективним лише в тому випадку, коли воно спрямоване на вивчення культури народу, мова якого вивчається. Передусім тому, що мову складно пізнати у всій її багатогранності та глибині, не вийшовши за її межі, тобто не зрозумівши її носія, а саме народу, нації.

Саме в цьому ключі нам допомагають майстер-класи з гончарства, вишивки, ліпки та українського співу, танцю. Слухачі мають можливість візуалізувати ті предмети, явища, про які вони знають чи чули. Наприклад, майстер-клас з вишивки актуалізує пласт лексики на позначення ряду понять: шиття, рукоділля, полотно, ткацький станок, шов, рушник і так далі. Ми відтворюємо та пояснюємо етнографічні особливості цього процесу, що допомагає слухачам не тільки активізувати лексику, а й засвоїти нову.

Майстер клас з гончарства, крім лексичної актуалізації, корисний **арттерапевтичним ефектом**, оскільки, коли людина працює з глиною, відчуває її на дотик, запах, формує фігури, працює моторика рук, яка стимулює пам'ять та певні ділянки мозку, які відповідають за мову. Наша мова за милозвучністю друга після італійської, і це чудово демонструють пісні. Коли слухачі виконують **українські народні пісні** – це свого роду фонетична та фонематична лабораторія української мови. Фонетика української мови стає зрозумілою, а головне – цікавою, образи пісень створюють асоціації, і слухачі краще засвоюють мовний матеріал, зникає бар'єр вимови. Танці, ігри доповнюють мовний матеріал рухами, пожвавлюючи його та доповнюючи схеми: **звук-слово-рух; література-мова-мистецтво**.

Отже, підсумовуючи вище викладене, робимо висновок, що корисно поєднувати різноманітні техніки та методики викладання, бо саме сучасна лінгводидактика, зокрема така її складова, як навчання іноземців української мови, тільки за умови залучення нових напрямків лінгвістики – етнолінгвістики, пізнання міжмовних антропоцентричних тенденцій зможе успішно творити власні теорії та методики і успішно реалізовувати їх на практиці.

ЮРІЙ ЧОПИК (Мадрид, Іспанія)*Голова асоціації «Українська Громада Іспанії за права, честь і гідність українців»***УКРАЇНСЬКА МОВА В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ІСПАНІЇ**

Мова – це найбільший скарб народу, його душа і генетичний код. Мова – це історія нашого народу, в якій відображене все його життя, звичаї від сивої давнини до сьогодення. Наш багатостраждальний український народ лише завдяки мові і вірі вцілів у складних переплетіннях історії, і вже начебто у нашій Незалежній Державі ніщо не мало загрожувати рідній мові, але знову стають актуальними слова Сидора Воробкевича :

Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, але камінь має.

Той камінь мають у першу чергу чиновники, для яких Україна – лише назва, джерело забезпечення своїх особистих цілей і амбіцій, цей камінь мають вже громадяни рідної Держави, що не дивляться, якою мовою спілкуються їхні діти, яку пісню слухають і співають, які просто не звертають уваги у своєму повсякденному житті на важливість того, щоб не дати згаснути вічному вогню рідного слова.

Доля мене, як і тисячі наших громадян, завела до Іспанії, до країни, де державною мовою, згідно Конституції Іспанії від 1978 року, пункту 3. 1 є кастильська (castellano). Всі іспанці мають право знати і вживати її. А наступний п. 3. 2 каже: Всі інші іспанські мови можуть бути офіційними на своїх автономних територіях, згідно своїх статутів.

Тому для протиставлення мовам інших держав іспаномовні громадяни вживають іспанську мову, а в межах Іспанії називають її кастильська, на противагу каталонській, галісійській, мові країни Басків і валенсійській. Чому я на цьому наголошую? Та тому що в такій країні як Іспанія є повага до всіх мов, але на першому місці є державна кастильська мова. І Держава піклується про її розвиток не тільки в себе вдома, але і по всьому світу. Інститут Сервантеса – найбільший культурний центр, який займається викладанням і пропагандою іспанської мови і культури, створений іспанською владою в 1991 році. Щороку в 73 філіях інституту навчається більше 80 тисяч студентів. А подивімось на наших північних сусідів, де є фундація «Русский мир», вона вже має 47 центрів у 30 країнах світу з кошторисом 15 мільйонів євро щорічно і надалі розвиває свою присутність у все нових країнах. Мало того, зі своєю однойменною доктриною у світових мас-медіа старається наголосити на утискуванні російської мови в Україні і в інших колишніх республіках зниклого Союзу. Невже наші безхребетні, з рабською психологією політики і державні чиновники цього не помічають, чи вже настільки просякнуті чужою ідеологією і сучасними матеріалістичними поглядами, що не бояться ні людського осуду, ні Божого гніву?

Але повернімось до Іспанії, де, за останніми статистичними даними, легально перебуває близько 80 тисяч українських громадян і щороку все більше і більше з'являється молоді. Молоді люди приїжджають або до своїх батьків, або просто не маючи можливості знайти гідну роботу в себе на Батьківщині. Попри всі негаразди молодь у нас дуже талановита, але не може себе реалізувати, тому виїжджає за кордон шукати кращої долі.

Власне тому ми, будучи в чужині, у першу чергу думали про молодих людей, і стараннями церкви, нашої організації та інших організацій було створено українські суботні школи, а після створення Міжнародної Української школи всі освітянські заклади за кордоном були об'єднані в єдиний навчально-освітнянський процес, що дає можливість здобути середню освіту за кордоном. В Іспанії в суботніх українських школах навчається близько 600 учнів. І завдяки жертвенній посвяті вчителів, справжніх патріотів рідної землі, ці дітки знають і вдосконалюють рідну українську мову. Проводяться вечори, куди залучається молодь, активна праця священика і церкви, участь у заходах національного спрямування допомагає не тільки зберегти свою національну ідентичність, але і гідно представити українську культуру в іспаномовному середовищі. Але це, повторюю, завдяки тому, що є українські школи і вчителі, що вкладають маленькими зернинами любов до рідної мови. Але не всі батьки мають змогу приділити увагу своїй дитині, враховуючи важку працю і можливості у кожного зокрема. А скільки дітей поза школою? Лише в Мадридській автономії, згідно церковної статистики, вже було охрещено за останні роки біля 300 діточок, і це лише початок. Маленька дитинка перебуває в іншому мовному середовищі, вдома мова рідна, на вулиці і в дитсадочку інша, вона вже не розмовляє з батьками, бо їй це вже важко, вона розуміє, але не завжди відповідає рідною мовою. То ж як зупинити цей, можна сказати, природно асиміляційний процес? Тут активності і жертвовності українських організацій і вчителів шкіл замало. Тут повинна бути чітка державна програма, але не на словах, а на ділі. Візьмімо спочатку добру справу, добрий проект Міністерства освіти України, Міжнародну Українську школу – через два роки існування її фінансове функціонування було легко спрямовано на кишеню батьків дітей, що навчаються в МУШ, мовляв, хочуть, щоб діти мали атестат про закінчення школи – нехай оплачують усі послуги, що пов'язані з її діяльністю. А як тоді бути з мільйонними видатками інших країн, що стараються навчити чужинців своєї мови, не кажучи, щоб забезпечити конституційні права своїх громадян.

Погляньмо на іншу сторону, коли українські жінки і чоловіки одружуються з іспанцями. З власного досвіду скажу: перше, що роблять іспанці – це вивчають з поваги до своєї жінки або чоловіка їхню мову.

Я, окрім громадської роботи, як голова асоціації працюю методистом з культурних і соціальних питань в Іспансько-Українському центрі, який був відкритий урядом Мадридської автономії стараннями нашої організації, безкоштовно допомагає українцям і громадянам інших національностей в юридичній і соціальній сфері, у вивченні іноземних мов, проведенні курсів інформатики. Також проводяться численні культурні заходи щодо національних українських свят, даємо змогу ознайомитися з літературними і мистецькими надбаннями української культури.

За 2010 рік у центрі побували громадяни 63 національностей при більш ніж 10 тисячах відвідувань. Так от, іспанську мову викладає українка, вже випускниця іспанського університету, а я українську і частково російську. Скажу відверто: іспанців дуже зацікавили трагічні сторінки нашої історії, вони мені допомагають, приносячи іспанською мовою матеріали щодо Голодомору або жахливих часів нашої історії ХХ століття. Тому, маючи великий потенціал, особливо нашої молоді, яка вже є в Іспанії або іншій європейській або світового масштабу країні, потрібно зуміти використати можливості даної країни в українській справі. Ми це питання вже піднімали, були старання відкрити факультет української мови при слов'янських кафедрах. Наразі в Іспанії є лише викладання

української мови, як і російської, викладачами з України в університеті міста Гранади. Але час задуматись над тим, що величезна частина українських дітей залишиться в Іспанії, і при розумному підході і більшій зацікавленості українців можна було б з упевненістю запровадити навчання української мови в Іспанії або інших країнах і таким чином не лише зберігати національну ідентичність у майбутньому, але й більш активно розвивати інформаційний український простір і поширювати українську культуру. При відповідних угодах між обома державами подумати про відкриття в майбутньому на базі іспанської школи з вивченням українознавчих предметів нормальної п'ятиденної школи, як це практикують, наприклад, росіяни в Мадриді, або за державний кошт Франції і Німеччини функціонують коледжі даних країн у Мадриді, а головною функцією МУШ залишити її дистанційну форму навчання там, де немає інших можливостей.

Шановні учасники конференції, тут зібралися всі, кому небайдужа доля рідної української мови, тому хочу подякувати Вам, в особливий спосіб чудовому колективу Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою, усім хто двигав той камінь задля встановлення правди. Головне – не падати духом і, як писав Василь Симоненко:

Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні й прибуди,
І орди завойовників-заброд!

Головне, щоб тверда віра в перемогу добра, тверда віра щодо непохитності наших ідеалів, любов до нашої солов'їної мови керувала нами під час конференції з Божим провидінням і Божою допомогою в цій святій справі.

ВІТАЛІЙ ШИЯН (Едмонтон, Канада)

*Доктор філософії, Методичний центр української мови
Канадського інституту українознавчих студій, Альбертський університет*

НОВІ ІНІЦІАТИВИ МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методичний центр української мови (МЦУМ) при Канадському інституті українських студій університету Альберти продовжує працювати у сфері українсько-англійської двомовної освіти дітей шкільного віку. Працю МЦУМу координує директор Маруся Петришин, а до проєктів центру, крім мене, залучені мої співробітниця Галина Клід та співробітник Марко Мальований. Наш центр займається науковими дослідженнями, присвяченими викладанню української мови, утримує бібліотеку україномовних педагогічних ресурсів та збільшує свою присутність у віртуальному просторі, наприклад, на веб-сайтах www.oomroom.com, www.shkola.ca та у мережі Facebook. Також більша частина нашої діяльності присвячена виданню освітніх ресурсів, проведенню заходів підвищення професійної кваліфікації освітян та співпраці з нашими партнерами в Альберті, інших провінціях Канади та в Україні.

Освітні ресурси

На додачу до таких базових ресурсів, як серії «Нова» для початкової школи, «Коляж» для середньої школи та «Будьмо» для вищої школи, МЦУМ долучається до розроблення методичних видань, одним з яких є анотована бібліографія українських культурологічних ресурсів для освітян, видана у травні 2010 року. Ця бібліографія під назвою «Culture Resources for Ukrainian Language Arts K-12: General Outcome 7» була зібрана з метою сприяння учителям при підготовці навчальних занять (передшкілля-12 класа), що розвивають знання про українську культуру та розуміння і навички міжкультурної компетенції.

У процесі укладання бібліографії було зібрано 188 друкованих, аудіовізуальних та електронних ресурсів. До кожного джерела додаються анотація, бібліографічна інформація та класифікація відповідно до формату, загального результату, теми, користувача та шкільного рівня. Бібліографія містить англійськомовні, україномовні та двомовні ресурси, а також два додатки (перелік джерел за шкільним рівнем та за форматом). До пошуку літератури був застосований міждисциплінарний підхід, який уможливив нагромадження ресурсів з інших різних сфер (наприклад, глобального громадянства, групового навчання, багатокультурності та ін.), які збагачують процес пізнання культури. Деякі ресурси можуть використовуватися на кількох шкільних рівнях, відповідати кільком компонентам «загального результату 7» і стосуватися низки навчальних тем. У процесі пошуку літератури були також виявлені прогалини – недостатня кількість культурологічних матеріалів, що відповідають таким компонентам «загального результату 7», як усвідомлення значення двомовності/міжкультурності (для нижчого початкового та вищого початкового шкільних рівнів), дослідження та розуміння багатоетнічності (для нижчого початкового шкільного рівня) та дослідження і розуміння культурних змін (для нижчого початкового шкільного рівня). В освітній сфері також бракує навчальних плянів уроків, які ефективно базуються на цих ресурсах. Незабаром освітяни матимуть доступ до електронної версії бібліографії. Пошукові можливості електронної бази даних дадуть змогу вчителям працювати з ресурсами, користуючись ключовими словами та термінами бібліографії.

Підвищення професійної кваліфікації освітян

МЦУМ продовжує активну працю у сфері підтримки професійного розвитку освітян. У лютому 2010 року на конференції, присвяченій вивченню іноземних мов, було проведено сесію на тему «Культурознавство на уроках мови: Анкета міжкультурного розвитку для освітян». Ця сесія була зосереджена на дослідженні культури як невід'ємної складової процесу опанування мови, а також на дискусії про міжкультурну компетенцію. Освітяни були ознайомлені з різними стадіями міжкультурного розвитку, і їм були запропоновані стратегії для збільшення рівня міжкультурної компетенції учнів. Лейтмотивом сесії було ознайомлення з анкетною міжкультурного розвитку, розробленою Мілтоном Бенетом та Мітчем Гамером, яка вимірює емпіричний рівень міжкультурної компетенції окремих людей або групи осіб. Численні відвідувачі та позитивні відгуки освітян свідчать про потребу подібних заходів у майбутньому, особливо беручи до уваги зростання кількості представників інших культур на теренах багатонаціональної Канади.

Ще один захід, спрямований на підвищення професійної кваліфікації освітян, був проведений для спілки вчителів української мови у квітні 2010 року. Тема цього семінару – «Використання інтерактивної дошки на уроках української мови». На запрошення долучитися до групи виступаючих на семінарі відгукнулися такі спеціалістки зі сфери освіти: Леся Лісова, Яніна Виговська, Дарія Порохівник та Романа Бедрій. Усі учасниці семінару поділилися різними методами та стратегіями використання інтерактивної дошки на уроках української мови у передшкільній – 12 класі та продемонстрували зразки вправ, розроблених для цієї нової технології. На цьому заході були також розглянуті стратегії, що покращують слухові навички учнів на уроках української мови. У жовтні 2010 року Леся Лісова та Мелодія Костюк провели ще один семінар, присвячений використанню інтерактивної дошки, на конференції, спонсорованій Радою іноземних мов та міжкультурності. Оскільки вчителі української мови в Альберті зацікавлені у навчальних матеріалах та методичних підходах до використання інтерактивної дошки та інформаційної технології загалом, МЦУМ продовжуватиме роботу у цій педагогічній сфері.

До проєктів підвищення професійної кваліфікації освітян загальнонаціонального рівня належить вебінар із бюджетних питань, проведений для вчителів та адміністраторів Рідних шкіл Канади на початку жовтня 2010 року. Захід був зосереджений на питаннях бюджету та грантових ресурсах шкільного фінансування. До групи тих, хто виступали на вебінарі, увійшли Ірина Коломийчук і д-р Микола Сорока з Альберти та Оксана Левицька з Онтаріо, які поділилися схемами формування бюджету і ресурсів. Вчителі та адміністратори Рідних шкіл на сході та заході Канади змогли ознайомитися з ідеями створення бюджетів та поповнення фінансових фондів. Учасникам було запропоновано опрацювати схему праці з бюджетом Рідної школи. Цей вебінар із виступами та обговоренням у прямому етері був першим такого роду. Всі зацікавлені у можливості отримувати грантів, зразках бюджету та інших фінансових проблемах та способах їх вирішення незадовго матимуть можливість ознайомитися зі змістом вебінару в електронній мережі.

Освіта про Голодомор

Деякі проєкти МЦУМу мають ширші масштаби і спрямовані і на видавництво навчальних ресурсів, і на підготовку кваліфікованих освітян. До таких проєктів належить наш зачин, що має на меті розвивати освіту про український Голодомор-геноцид 1932-1933 років. На базі цього проєкту створено Національний комітет освіти про Голодомор –

альбертське представництво, який опікуватиметься основними стадіями проєкту, а саме видавництвом освітніх матеріалів про Голодомор, проведенням семінарів для освітян та створенням веб-сайту, який міститиме ресурси про Голодомор для представників освіти та громадськості. Комітет також долучатиметься до інших ініціатив, присвячених Голодомору, зокрема подальшого нагромадження ресурсів про ґеноцид, підтримки наукових досліджень та належного вшанування жертв Голодомору.

На першому етапі проєкту ми плянуємо видати навчальний збірник матеріалів про Голодомор, до якого ввійдуть як першоджерела, що висвітлюють цю трагедію українського народу у XX столітті, так і навчальний посібник для вчителів, розроблений Валентиною Курилів – очільницею Національного комітету освіти про Голодомор. Очікується, що ці матеріали будуть затверджені Міністерством освіти Альберти і рекомендовані для вживання на провінційному рівні. До веб-сайту, створеного для нагромадження подібних освітніх матеріалів, увійдуть ресурси різноманітних призначень та форматів, наприклад, у текстових чи аудіовізуальних форматах, у форматі PowerPoint чи у форматі використання на інтерактивній дошці. У майбутньому також плянується перекласти ці матеріали з англійської мови на французьку та українську і зробити їх доступними для всіх, хто цікавиться висвітленням цієї теми в Канаді та на міжнародній арені.

Другий етап проєкту буде зосереджений на проведенні семінару-майстерні для освітян і громадськості, на якому обговорюватимуться зміст навчальних матеріалів про Голодомор і методичні підходи до викладання даної теми. Ще одним завданням цього заходу буде розроблення навчальних ресурсів, які відповідали би вимогам навчальної програми Альберти, що розглядає Голодомор як ґеноцид, спричинений ультра націоналізмом. Семінар буде проведений навесні 2011 року Валентиною Курилів за участю д-ра Богдана Кліда, історика Канадського інституту українських студій університету Альберти. З метою постійного підвищення професійної кваліфікації освітян-знавців проблематики Голодомору ми маємо намір продовжити проведення подібних семінарів у майбутньому вже під проводом місцевих учителів (зокрема і з неукраїнських громад, щоб якомога більше поширити висвітлення цієї теми).

Співпраця на міжпровінційному та міжнародному рівнях

Важливою засадою продуктивності МЦУМу є співпраця на міжпровінційному та міжнародному рівнях на засадах відкритості до нових зовнішніх ініціатив і поширення результатів нашої праці за межами Альберти. Зокрема, МЦУМ був представлений на кількох сесіях та зібраннях одного з визначних заходів міжпровінційного та міжнародного рівнів – XXIII Конгресу українців Канади в м. Едмонтон у листопаді 2010 року. Серед зібрань, присвячених міжнародним освітнім проєктам, була зустріч у рамках Консорціуму освітян Канадсько-української фундації, яку провів д-р Роман Петришин від університету імени Ґранта МакЮена і в якій взяли участь освітяни з різних провінцій Канади та з України. Учасники зібрання мали змогу обмінятися новинами про нові освітні проєкти, які проводяться в Альберті, інших провінціях Канади та в Україні.

Одним із міжнародних проєктів, над яким співпрацює МЦУМ, є екзамен з української мови як іноземної. Цей екзамен був розроблений науковцями Львівського університету імени Івана Франка і базується на Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. Екзамен проводиться для випускників Альбертських шкіл з метою оцінювання рівня знань

української мови як іноземної у відповідності з міжнародними стандартами. Учні, які успішно склали екзамен, мають змогу навчатися у Львівському університеті імені Івана Франка та інших вишах України. Серед інших причин популярності екзамену слід відзначити престиж, якого додає включення успішних екзаменаційних результатів до професійних портфоліо учнів, демонстрацію рівня знань української мови як засобу розуміння та опанування інших мов східно-центральної Європи, відчуття академічно-професійного здобутку для учнів та зростання привабливості та конкурентноспроможності української двомовної програми в Альберті.

Екзамен складається з двох частин – усної та письмової. Науковці Львівського університету імені Івана Франка перевіряють екзаменаційні результати, аналізують їх та створюють звіт про успішність учнів (анонімно), зосереджуючись на позитивних та негативних компонентах результатів. Такі звіти є корисними для освітян Альберти, оскільки останні мають змогу пересвідчитися, де їхній навчальний процес є успішним, а де цьому процесові потрібно приділяти більше уваги. На даний час триває праця над аналізом результатів екзамену, проведеного у 2010 році, та підготовкою до проведення екзамену 2011 року. З нашими партнерами зі сходу Канади ми обговорюємо можливість запровадження цього екзамену в школах Онтаріо.

Наостанок варто згадати наших друзів та меценатів, без чиєї фінансової підтримки засобом контрактів та грантів наша праця не була би можливою. Це Міністерство освіти Альберти, Альбертська фундація сприяння українській освіті, Українсько-канадська фундація імені Тараса Шевченка, Канадська фундація українських студій, Консорціум освіти українською мовою і Конгрес українців Канади. Слід відзначити, що МЦУМ брав участь і в інших наукових проектах за підтримки інших організацій, але ці ініціативи потребують окремого висвітлення.

Ви можете більше дізнатися про наші видання та діяльність за такими лінками:

1. Методичний центр української мови: <http://www.ulec.ca>;
<http://www.ualberta.ca/ULEC/>
2. Українознавча мережа «Умрум»: <http://oomroom.ca/>
3. Українське громадське шкільництво в Канаді – «Школа»: <http://www.shkola.ca/>
4. Ми також маємо сторінки в мережах «Facebook» і «Twitter».

УЛЯНА ШТАНДЕНКО (Київ, Україна)

*Кандидат філологічних наук, науковий співробітник,
Інститут української мови НАН України*

ПРОБЛЕМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ УКРАЇНІ

Закономірно, що в Україні основною мовою вивчення для іноземних громадян повинна слугувати українська. Однак через політико-мовну нестабільність суспільства та поширену двомовність (тут можна взяти до уваги також і суржикомовність) ситуація щодо популяризації та вивчення української мови серед іноземних громадян, що тимчасово чи тривалий час проживають в центральних та східних регіонах України, дещо ускладнена.

Варто нагадати й той факт, що не у всіх, навіть київських, вишах обов'язковою мовою навчання для іноземних студентів є українська: так, для прикладу, в Авіаційному університеті – іноземці вивчають російську, в Національному університеті «КПІ» – один семестр виділено для української мови і два – для російської тощо.

Зважмо й на іншу ситуацію, яку можемо простежувати серед іноземців за умов вільного вибору. Так, наприклад, 80 % приїжджих в центральні та східні регіони України іноземних громадян бажають все ж таки вивчати російську мову, і лише 20 % надають перевагу українській. Останні, як правило, вихідці з діаспори.

Зрозуміло, що більшість іноземців (останнім часом це здебільшого бізнесмени), щоб комфортно почуватися в середовищі, в яке вони потрапили, об'єктивно вибирають вивчення тієї мови, якою зазвичай послуговується населення. Маємо на увазі найпоширеніші сфери побутового спілкування – в магазинах, офісах, ресторанах, таксі і, врешті-решт, на вулиці. Тому, потрапивши в російськомовне середовище, вони воліють вивчати російську, а не українську мову, адже відомо, що мову легше засвоїти в осередку її носіїв. Їхнє бажання цілком виправдане й закономірне.

Деякі іноземці це так констатують: «якщо б більшість говорила українською мовою, ми б теж її вивчали». Зауважмо, що тут зовсім не йдеться про складність фонетичних, морфологічних, синтаксичних чи навіть стилістичних норм кожної з мов. Причина набагато банальніша: виявляється, більшість людей дотримуються певних норм (у нашому випадку мовних) доти, доки їх дотримуються інші. Тому, як би не старалися українські філологи-викладачі популяризувати рідну мову, літературу, культуру, бачимо, що сил та бажання поодиноких ентузіастів замало.

Часто іноземні студенти зізнаються, що бажали б вивчити не тільки мову населення, серед якого їм доводиться жити, а хотіли б також «пізнати його душу». І саме в цій царині викладачі мають найширший простір для діяльності. Так, наприклад, у кінці кожного заняття варто розповідати про культуру України, її багатовікову історію (незаангажовану радянським мисленням), багату фольклорну спадщину.

Не слід забувати, що розвиток і зростання українізації та становлення нації перш за все залежить і від позитивного впливу політики. Проте в Україні й досі на державному рівні мало пропагується й підтримується викладання української мови як іноземної. Для прикладу, в Польщі активно функціонують центри польської мови та культури, спрямовані

як на іноземних слухачів, так і на діаспору. Велика кількість авторів працює над створенням добротних підручників європейського зразка. У Росії, наприклад, Інститут дружби народів періодично видає посібники з російської мови згідно з вимогами до сертифікації знань іноземної мови, плідно працює «Международная ассоциация преподавателей русского языка и литературы» (МАПРЯЛ), постійно скликаються наукові конференції, присвячені питанням теорії та практики викладання російської мови для іноземців. Тут також не варто забувати, що уряд Росії й надалі продовжує докладати певних зусиль і щедро фінансує програми щодо посилення позицій російської мови в країнах СНД.

Окремої уваги заслуговує й питання якості підручників «Українська мова для іноземців» (йдеться як про зміст, ілюстративний матеріал, так і про поліграфічне оформлення). Їх катастрофічно не вистачає ні в Україні, ні за її межами.

До слова, чимало іноземців, які у різний спосіб контактують з Україною, щиро зізнаються, що, окрім російської, хотіли б також вивчати і українську мову, якщо б, зрозуміло, змогли дістати якісні цікаві підручники та навчальні україномовні диски. Бачимо, що нам є над чим працювати. Адже тільки підвищенням престижу всього українського вдасться відновити позиції української мови, покращити знання про Україну.

Сподіваємося, що Львів як традиційно історичний, культурний та освітній центр і надалі залишатиметься продуктивним та успішним осередком масової популяризації всього українського, зокрема й української мови як іноземної, не лише в західній, а й по всій території України, а також у світі.

ІРИНА ЮЗВЯК (Львів, Україна)

*Викладач української мови як іноземної,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мета статті – висвітлити деякі аспекти підготовки викладачів спеціальності «Українська мова як іноземна» та розглянути практичні моменти при викладанні української мови в іноземній аудиторії.

Перший момент, який ми будемо розглядати у нашій статті, – це деякі правила під час підготовки викладачів української мови як іноземної.

Навчальна практика

Кожен студент, якого готують для викладання УМІ, повинен мати мінімальний досвід роботи з іноземними студентами. Цей досвід може бути реалізований у навчальній практиці, індивідуальних заняттях, у літніх школах, на підготовчих факультетах для іноземних громадян львівських вишів. Звичайно, що здобуття практики повинно проходити під пильним наглядом викладача української мови як іноземної, щоб допомогти студенту-практиканту проаналізувати проведене заняття, виявити його позитивні та негативні сторони.

Моделювання практичних ситуацій

Зокрема, з досвіду можу сказати, що найскладнішим моментом під час викладання УМІ є пояснення граматичного матеріалу. Вважаємо за доцільне під час підготовки викладачів української мови як іноземної подавати слухачам теоретичні знання про викладання граматики іноземним студентам і закріплювати цей теоретичний матеріал практичними завданнями: моделювати окремі ситуації, в яких би майбутні викладачі УМІ вміли правильно подавати граматичний матеріал.

Наведемо приклад. Викладач дає студентам завдання такого типу: пояснити іноземцеві рід іменника в українській мові, розробити до цієї теми комплекс завдань (вправи, мінімальні тексти) для засвоєння цього граматичного матеріалу, тести для контролю. Викладач на занятті перевіряє виконане завдання, аналізує помилки, пропонує кращі варіанти. В результаті майбутній викладач УМІ вже має майже готовий матеріал для викладання і тільки повинен його закріпити на практиці.

Другий момент, який ми будемо розглядати у нашій статті, – це деякі правила викладання української мови як іноземної. Отже, *першим правилом* є продумане дозування інформації. Як виявляється цей принцип на практиці?

Не тільки у правильному відборі лексики, простих конструкцій, але і в темпі мовлення викладача, чіткості вимови, гучності голосу, фонетичному проговоренні слова чи фрази, повторях, прийомах виділення голосом важливої інформації.

Щодо лексики, то треба зазначити, що викладач не тільки повинен відбирати певний лексичний мінімум для навчання, але і сам повинен говорити та пояснювати просто: розбивати складні речення на прості, уникаючи дієприкметникових та дієприслівникових зворотів.

«Мовлення викладача – це методично побудоване, правильне мовлення, але яке водночас близьке до природного. Говорити правильними конструкціями, які наповнені правильною лексикою – це мистецтво викладача української мови як іноземної» [1, с. 5].

Другим правилом викладання української мови як іноземної є системність.

Будь-яке мовне явище вивчаємо як частину граматичної системи української мови, тобто його можна розглядати як певну граматичну модель.

Модель – це абстрактна схема, яка показує нам функціонування того чи іншого мовного явища:

Прикметник + іменник

Прислівник + дієслово

Дієслово + іменник у знахідному відмінку

Любити + кого ? що?

Проте треба зважати на те, що студент не запам'ятає абстрактної схеми. Мовні моделі можуть реалізуватися тільки в мовленні. Тобто потрібно щось реальне вкласти в цю модель, а саме – мовленнєвий зразок.

А море було синє-синє, тепле-тепле. (узгодження в середньому роді іменника та прикметника).

Він живе у гарному новому будинку. (дієслово жити + прикметник та іменник у місцевому відмінку).

Тобто мета заняття з УМІ – не вивчити певні конкретні форми, а дати студентів ключ до вживання слів і надалі (через граматичну схему – модель); закріпити це уявлення (через систему вправ), використовувати метод багаторазового повторення (автоматизації), чого можна досягти через вивчення мовленнєвого зразка.

Таким чином, можна виокремити основні поняття методики – модель, мовленнєвий зразок, вправа, автоматизація граматичної моделі.

Третім правилом, яке ми хочемо розглянути у нашій статті, є особливості та вимоги до граматичної моделі у курсі УМІ.

Як вже було зазначено вище, термін модель ми використовуємо для позначення схеми, за якою вивчаємо систему граматичних форм певного мовного явища. Якою повинна бути граматична модель, щоб стати справжнім інструментом у вивченні мови? Вона повинна бути простою, але водночас містити граматичну та мовну інформацію.

Зараз ми розглянемо дві основні вимоги до граматичної моделі:

Повнота граматичної інформації.

Як приклад візьмемо граматичну модель, яку ми першу пояснюємо студентам-іноземцям у курсі УМІ: парадигма відмінювання знахідного відмінка іменника в однині.

Мати + що? комп'ютер (він)

сестру (вона)

яблуко (воно)

Ця граматична модель не є повною.

Мати + кого? що?

Брата (він)

Сестру (вона)

Яблуко (воно)

Описана граматична модель має такі особливості, що форма іменника в знахідному

відмінку однини залежить від роду і його приналежності до категорії істоти / неістоти. Тобто ця модель містить в собі такі елементи: іменник чоловічого, жіночого і середнього роду (він, вона, воно) та категорію істоти / неістоти (хто? що?).

Щоб студент-іноземець добре засвоїв цю граматичну модель у курсі УМІ, йому необхідно усвідомлення, постійне проговорення та автоматизація того, що вибір форми слова іменника залежить від роду.

Форма граматичної моделі.

Зважаючи на наш досвід викладання УМІ, можемо зазначити, що студенти-іноземці добре сприймають граматичний матеріал, який викладач систематизовано подає у таблицях. Як зазначає О. В. Холод, граматичні таблиці та схеми – «це наочні моделі граматичної структури, в яких графічно подані основні ознаки, необхідні та достатні для її розпізнавання та запам'ятовування» [3, с. 2]. Таблиці дозволяють систематизувати знання, сприяють кращому запам'ятовуванню граматичного матеріалу, а при самостійній роботі студента-іноземця дають змогу пригадати пройдений на занятті матеріал.

Таблична форма викладення матеріалу дозволяє викладачеві коротко оформити конспект та економить його час як і на підготовку до занять, так і на пояснення нового матеріалу під час заняття.

За способом викладу матеріалу граматичні таблиці є «плакатного формату та індивідуальні у вигляді карток» [2, с. 2]. На нашу думку, на заняттях з УМІ доцільно використовувати таблиці плакатного формату, що зекономить наш час, і водночас роздавати індивідуальні картки з аналогічним граматичним матеріалом, які студенти могли б самостійно збирати та систематизувати і користуватися при виконанні самостійних завдань.

1. Какорина Е. В., Костылева Л. В., Савченко Т. В. Говорю и пишу по-русски (в 3 ч.). Учебное пособие для детей 8–12 лет / Е. В. Какорина, Л. В. Костылева, Т. В. Савченко. – М., 2008.
2. Проноза Е. В. Таблицы как способ изложения учебного материала при обучении английскому языку в техникумах и колледжах / Е. В. Проноза // http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/164/pdf/knp164_38-40.pdf
3. Холод О. В. Підвищення рівня мовної компетенції з допомогою таблиць та схем / О. В. Холод // Англійська мова та література. – 2007. – лист. – № 32 (186). – С. 2–12.

ЗМІСТ

ЮРІЙ БОБАЛО

ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЬВІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СВІТІ»	3

МИКОЛА БІРЮК, НАДІЯ КРИВЦОВА

ВОРОНЕЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	4

МАЙРАМ ЕСТЕБЕСОВА

СТРУКТУРА Й ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ПОСІБНИКА «ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»	7

**ВІКТОР КРЕВС, ДАНУТА МАЗУРИК, МАРУСЯ ПЕТРИШИН, НАТАЛІЯ ЦІСАР,
ВІТАЛІЙ ШИЯН**

ІСПИТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В КОНТЕКСТІ СПІВПРАЦІ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ	15

ОКСАНА ЛЕВИЦЬКА

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ПРИ УНО КАНАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗБУДОВИ	25

ЗОРЯНА МАЦЮК

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА НА КАФЕДРІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИКЛАДНОГО МОВОЗНАВСТВА ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА	32

ЛЮДМИЛА МЕЛЬНИК

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ОСВІТА В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ	36

ЛЮДМИЛА НОВИЦЬКА

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»	41

ЛЕСЯ ОЛІФІРЕНКО

РОБОТА ЗІ СЛОВНИКОМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	45

ГАННА САПСАЙ

УКРАЇНСЬКА МОВА – НАЙВИЩИЙ ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ	47

ОКСАНА ТУРКЕВИЧ

ТЕРМІНОЛЕКСИКА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ	52

ОЛЕСЯ ЦЕРКОВНЯК-ГОРОДЕЦЬКА

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ У ЛІТНІХ ШКОЛАХ	57

ЮРІЙ ЧОПИК

УКРАЇНСЬКА МОВА В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ІСПАНІЇ	58

ВІТАЛІЙ ШИЯН

НОВІ ІНІЦІАТИВИ МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	61

УЛЯНА ШТАНДЕНКО

ПРОБЛЕМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ УКРАЇНІ	65

ІРИНА ЮЗВЯК

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	67